

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş: 03.12.2024 ✓Accepted/Kabul: 05.02.2025

DOI: 10.30794/pausbed.1595553

Research Article/Araştırma Makalesi

Yavi, F. (2025). "Boğaç Han'ın Türk Lehçelerinde Uyarlama Şeklindeki İlk Çevirisi: Tatar Türkçesiyle "Arslan Bek"', *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 68, ss. 159-184.

BOĞAÇ HAN HİKÂYESİNİN TÜRK LEHÇELERİNDE UYARLAMA ŞEKLİNDEKİ İLK ÇEVİRİSİ: KAZAN TATAR TÜRKÇESİYLE "ARSLAN BEK"

Fecri YAVI*

Öz

Dede Korkut kitabı, Türk dili ve edebiyatı için büyük önem taşıyan ve bütün Türk dünyasını etkisi altına almış hikâyelerden oluşmaktadır. Bunlar, Oğuz Türkçesiyle kaleme alınmış olsalar da diğer Türk lehçelerinin edebiyatlarını ve sözlü geleneklerini etkilemiş, bu kitapta yer alan hikâyelerin değişik varyantları Türk dünyasında kuşaktan kuşağa aktarılmıştır.

Elimizdeki bu çalışma Can Şeref tarafından 1919'da Kazan'da Maarif yayınevi tarafından basılmış Arslan Bek isimli bir hikâye üzerinedir. Bu hikâye, Boğaç Han destanının Türk lehçelerinde uyarlama şeklindeki ilk çevirisidir. Eser, Arap harfli Tatar Türkçesi yadigârlarından olup Oğuz Türkçesinden çevrilmiş olmasına rağmen yazar, bu lehçe grubunun dil özelliklerini yansıtmamaya özen göstermiş, Dede Korkut hikâyelerindeki destansı anlatımı ön planda tutmuştur. İki hikâye arasında bazı benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır. Bunlar, çalışmada hikâyenin transkripsiyonlu metni, Türkiye Türkçesine çevirisi ve dil incelemesiyle beraber ele alınmıştır.

Bu çalışma, Dede Korkut hikâyelerinin sadece Oğuz grubuna mensup Türk lehçelerinin bir ürünü olmadığını, bütün Türk dünyasında anlatıldığını, ilgiyle dinlendiğini ve uyarlandığını göstermektedir. Bu hikâyelerden biri olan Boğaç Han'ın Arslan Bek adıyla 1919 yılında Kazan Tatar Türkçesine çevrilmiş olması bunun en güzel örneklerindedir. Zira bu tarihten önce Dede Korkut hikâyeleri Oğuz grubuna mensup lehçelere dahi çevrilmemiş veya uyarlanmamıştı. Ayrıca bu hikâye kitabı, yazarın Dede Korkut Kitabı'nın elimizdeki nüshalardan başka bir nüshasını Kazan'da görüp Boğaç Han destanını ondan Kazan Tatar Türkçesine uyarlamış olabileceği düşüncesini de aklımıza getirmektedir.

Anahtar kelimeler: *Dede Korkut, Türk lehçeleri, Boğaç Han, Kazan Tatar Türkçesi, çeviri.*

THE FIRST ADAPTED TRANSLATION OF BOĞAÇ HAN STORY IN TURKIC DIALECTS: "ARSLAN BEK" IN KAZAN TATAR TURKIC

Abstract

The Book of Dede Korkut consists of stories that are of great importance for the Turkic language and literature and have influenced the entire Turkish world. Although they were written in Oghuz Turkish, they influenced the literature and oral traditions of other Turkic dialects, and different variants of the stories in this book were passed down from generation to generation in the Turkish world.

This study is about a story called Arslan Bek, written by Can Şeref and published by Maarif Publishing House in Kazan in 1919. This story is the first adapted translation of the Boğaç Han epic in Turkic dialects. Although the work is a relic of Tatar Turkish with Arabic letters and was translated from Oghuz Turkish, the author was careful not to reflect the language characteristics of this dialect group and kept the epic narrative in the Dede Korkut stories in the foreground. There are some similarities and differences between the two stories. These were examined in the study together with the transcribed text of the story, its translation into Turkish, and language analysis.

*Dr. Öğr. Üyesi, Hakkâri Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, HAKKARİ.
e-posta: fecri.yavi@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-0323-3841>)

This study shows that the Dede Korkut stories are not only a product of the Turkish dialects belonging to the Oghuz group, but are told throughout the Turkish world, listened to with interest, and adapted. One of the best examples of this is the translation of one of these stories, Boğaç Han, into Kazan Tatar Turkic under the name Arslan Bek in 1919. Because before this date, the Dede Korkut stories had not been translated or adapted even into the dialects of the Oghuz group. In addition, this storybook brings to mind the idea that the author might have seen a copy of the Book of Dede Korkut other than the ones we have in Kazan and adapted the Boğaç Han epic from it into Kazan Tatar Turkic.

Keywords: *Dede Korkut, Turkic dialects, Boğaç Han, Kazan Tatar Turkic, Translation.*

1. GİRİŞ

Dede Korkut, Türk dili, edebiyatı ve kültürü için büyük önem arz eden bir şahsiyettir. Destansı özellikler taşıyan Dede Korkut hikâyeleri ise Oğuz Türkçesiyle yazılmış olsalar da bütün Türk coğrafyasına mal olmuş ve bu coğrafyalarda teşekkül eden sözlü gelenekte çeşitli şekillerde yaşatılmıştır. Bu yüzden Dede Korkut hikâyelerini sadece Oğuz lehçe grubundaki Türk lehçelerinin bir ürünü olarak değerlendirmek yerine genel anlamda bütün Türk lehçelerinin başyapıtlarından biri olarak görmek daha doğru olacaktır.

Dede Korkut'un Dresden nüshası, Dresden Kral Kütüphanesinde ilk defa H. O. Fleischer tarafından bulunmuş olsa da ondan ilk bahseden ve onu tanıtan H. F. von Diez olmuştur. Diez, *Denkwürdigkeiten von Asien* (Berlin, 1811-1815) adlı çalışmasında *Tepegöz* hikâyesini Almancasıyla birlikte yayınlarken Dede Korkut üzerinde durmuştur. Aynı zamanda nüshanın bir kopyasını çıkararak Berlin Kütüphanesine bırakmıştır. Daha sonra Theodor Nöldeke aynı nüshayı istinsah etse de yayınlamaktan vazgeçmiştir.

Diez'den sonra Dede Korkut hakkındaki ilk ciddi çalışma Bartold'a aittir (1894). Bartold, bu çalışmasıyla Dede Korkut hikâyelerinden bazılarını Rusçaya çevirmiş, aynı zamanda Dede Korkut Kitabı hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir (Ergin, 2018: 57).

Bartold, bir seri hâlinde (1894, 1898, 1899, 1904) hikâyelerden dördünü yayınlamış ancak on iki hikâyenin Rusçaya tam çevirisi, 1922 yılını bulmuştur. Bu çeviri, *Vsemirnaya Literatura* yayınevinde basılmak üzere hazırlansa da bu girişim gerçekleştirilemedi ve bu durum, Bartold'un hayattayken tam metnin yayınına görememesine yol açtı. Daha sonra Azerbaycanlı ünlü bilim adamları G. Araslı ve M. Tahmasib, Bartold'un çevirisini açıklamalar ve değişikliklerle birlikte Bakü'de yayınladılar ancak bu yayın beklenen ilgiyi göremedi (Aliyev, 2014: 348-349).

1990 yılında *Dedem Korkut Destanı*, Aşkabat'ta Türkmen Türkçesine, 1986 yılında ise Almatı şehrinde Kazak Türkçesine çevrilerek yayımlandı (Atahanova, 2021'den aktaran Yetkin, 2022: 258).

Türkiye'de Dede Korkut araştırmaları, Kilisli Muallim Rifat'ın Berlin nüshasının fotoğraflarına dayanarak 1916'da yaptığı neşirle başlamaktadır. Ondan sonra Abdülkadir İnan'ın *Kitab-ı Dede Korkut Hakkında* (Türkiyat Mecmuası, İstanbul, 1925, I, s. 213-219) başlıklı makalesi konuyla ilgili yapılmış bir diğer önemli çalışmadır (Ergin, 2018: 58).

Dede Korkut hakkında Türkiye'de yapılmış en önemli çalışmalardan biri ise Orhan Şaik Gökyay'a aittir. 1938 yılında Dede Korkut isminde İstanbul'da yayınlanan bu çalışma Dede Korkut'un yeni harflerle yapılmış ilk tam transkripsiyonunu şekindedir. Bir yıl sonra ise Gökyay, *Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları* isminde ikinci yayını gün yüzüne çıkarır. Bunun ilkinden farkı ise isminden de anlaşılacağı üzere o günün dil özelliklerine göre metinde birtakım değişikliklere gidilmiş olmasıdır. Gökyay, bu durumu eserin girişinde şu şekilde dile getirir: "Asıl metnin taşıdığı şekil ve üslup hususiyetlerinden gelen canlılığı bozmamaya çok dikkat ederek ve ancak bazı kelimelerle bizim lehçemize uzak duran fiil şekillerini değiştirmek suretile, onu hemen olduğu gibi neşrediyorum" (Gökyay, 1939: 3). Bu çalışma, Dede Korkut hikâyelerinin Türkiye Türkçesine ilk çeviri girişimi şeklinde değerlendirilebilir.

Dede Korkut'un Dresden nüshası üzerine çalışmalar devam ederken Vatikan Kütüphanesinde Ettore Rossi tarafından eserin Vatikan nüshası bulunur. Rossi 1950 ve 1952 yıllarında iki yayınlı bu yeni nüshayı ilim âlemine tanıtmıştır.

Yeni nüshanın bulunmasıyla beraber Türk dili araştırmacıları, karşılaştırmalı çalışmalar üzerinde yoğunlaşmaya başlamışlardır. Bunlardan biri Muharrem Ergin'e aittir. Bu çalışma, Türkiye'de Dede Korkut üzerine yapılmış en

değerli çalışmalardan biridir. Ergin, bu konudaki çalışmasını Türk Dil Kurumundan 1958’de *Dede Korkut Kitabı I (Giriş, Metin, Faksimile)* ve 1963’te *Dede Korkut Kitabı II (İndeks, Gramer)* isimlerinde iki ayrı kitap şeklinde yayınlamıştır. Birçok kez her iki kitabın da baskısı yapılmış olmakla beraber iki kitabın birleştirilmiş baskısı, 2016’da *Dede Korkut Kitabı 1-2* isminde Türk Dil Kurumu tarafından çıkarıldı.

Türk dilinin bu nadide eseri elbette ki iki nüshayla sınırlı kalamazdı. Eserin sonradan bulunan Türk Tarih Kurumu nüshası, 12 Aralık 2018 tarihinde Veli Muhammed Hoca tarafından Tahran’daki bir kitabevinden satın alınan Günbed nüshası ve Kütahya Dumlupınar Üniversitesinden Prof. Dr. Ersen Ersoy tarafından bulunup 28 Şubat 2022’de duyurulan Bursa nüshası ile Dede Korkut’un şimdilik elimizde beş nüshası bulunmaktadır.

Dede Korkut hikâyeleri, yurt dışında ve yurt içinde yapılan ilk çalışma ve çevirilerden sonra çeşitli yazarlar tarafından uyarlanmaya başlanmıştır. Bunlar, genelde hikâyelerin çocuklar için yeniden yazımı veya şiir formuna dönüştürülmesi şeklindedir. Türkiye Türkçesine yapılmış uyarlamaların bilinen ilk örneği Ziya Gökalp’e aittir. Gökalp, 1923 yılında Dede Korkut Kitabı’nda bulunan “Duha Koca Oğlu Delü Dumrul Boyı” ile “Basat Depegözü Öldürdüğü Boy”u *Altın Işık* adlı şiir kitabında “Deli Dumrul” ve “Arslan Basat” başlıklarıyla şiir şeklinde uyarlayarak yayımlamıştır. Bu çalışmanın dışında Mustafa Rahmi [Balaban]’ın 1927 yılında Arap harfleriyle yayımlanmış olduğu *Korkud Atanın Kitabı: Evvel Zamanda...* isimli eserinde yer alan “Tepegöz ile Arslan Basat”, “Dirse Han ile Oğlu Boğaç” ve “Salur Beg” başlıklı anlatılar ise Dede Korkut Kitabından alınmış hikâyelerin çocuk okur kitlesi gözetilerek nesir halinde hazırlanmış ilk uyarlama örnekleridir (Bekki ve Yalçın, 2020: 113).

Dede Korkut hikâyelerinin parça parça uyarlamalarından başka bütün hikâyelerin uyarlandığı çalışmalar da mevcuttur. Bunlardan ilki, Azerbaycan edebiyatının önemli şahsiyetlerinden olan eserlerinde “Sehend” ve “Razî” takma isimlerini kullanan Bulud Karaçorlu’ya aittir. Sehend, 1964’te tamamladığı Dede Korkut’tan altı hikâyeyi *Sazımın Sözü* adıyla İran’da bastırıldı ve gündüzleri çalışıp geceleri şiir yazarak Dede Korkut kitabının diğer hikâyelerini de nazma çekti. Böylece tamamı on iki hikâyeye ve “Gurtarış”, “Gurtarışa Gurtarış” adlı iki son sözden ibaret olan eserini bitirmiş oldu. Bu hikâyeler, *Dedem Qorkud’un Dilinden: Qardaş Andı* adıyla İran’dan önce Türkiye’de Dursun Yıldırım tarafından yayımlandı (Ankara 2002). İran’da ise Behrüz İmânî’nin redaktörlüğünde *Sehend’in Eserleri* adıyla basıldı (Akpınar, 2019: 487).

Arslan Bek, Dede Korkut hikâyelerinin yukarıda zikredilen uyarlamalarının hepsinden önce, 1919 yılında, yazılmıştır. Dolayısıyla bu hikâyeyi Dede Korkut hikâyelerinin Türk lehçelerindeki ilk uyarlaması şeklinde değerlendirmek daha doğru olacaktır. Bu uyarlama şeklindeki çevirinin Oğuz grubu Türk lehçelerinden biriyle değil de Kıpçak grubundan olan Kazan Tatar Türkçesiyle yapılmış olması ayrıca dikkate değer bir husustur. Bu durum, bizlere Dede Korkut Kitabı’nın Türk dünyası üzerinde ne derece etkili olduğunu göstermektedir.

2. İNCELEME

2. 1. İmla ve Dil Özellikleri Açısından Arslan Bek

Arslan Bek, Can Şeref tarafından yazılmış olup 1919 yılında Kazan’da Maarif yayınevi tarafından basılmıştır. Kitabın kapak kısmındaki *Balalar Künêlê 14’ênçê Kitap* “Çocuk Gönü 14’üncü Kitap” notundan kitabın çocuklar için özel olarak çıkarılan bir serinin ürünü olduğu anlaşılmaktadır.

Kitap; manzum, mensur karışık yazılmış olup 16 sayfadan müteşekkildir. Hikâyedeki manzum kısımlar için herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Bu şiir parçaları düz yazı gibi yazılmıştır. Kitabın ilk sayfasında Arslan Bek başlığının altında parantez içinde *Kitâb-ı Korkit’dan bër kader üzgertêlêp İtêlleşdêrêlgen* “Kitâb-ı Korkit’tan biraz değiştirilip İdilleştirilmiştir” açıklaması yer almaktadır. Kitabın Oğuz Türkçesinden Kıpçak Türkçesine çevrildiğini bu açıklamada yer alan “İtêlleşdêrêlgen” ifadesinden anlamaktayız. Metni inceleyince de “İdilleştirmek”ten kastın İdil civarında yaşayan Kazan Tatar Türkçesine çevirmek olduğu anlaşılıyor. Metin Oğuz Türkçesinden çevrilmiş olmasına rağmen yazar, Oğuz Türkçesinin dil özelliklerini metinde göstermemeye gayret etmiştir. Arap harfli Kazan Tatar Türkçesi metinlerinin birçoğunda Oğuz Türkçesine dair unsurları görmek mümkünken bu lehçe grubundan çevrilmiş bir eserde Oğuz Türkçesi dil özelliklerine neredeyse hiç rastlamamak oldukça ilgi çekicidir.

Arslan Bek’te Dede Korkut hikâyelerindeki destansı anlatım ön planda tutulmuştur. Dil, sade ve akıcı olmakla birlikte canlı ve renkli bir üslup benimsenmiştir. Bunun yanında Orhon yazıtlarında geçen ve Bilge Kağan’ın kardeşi

Köl Tegin'in kaybı için duyduğu derin üzüntüyü anlatan İnim Kül Tegin kergek boltı. Özüm sakıntım. Körür közüm körmez teg, bilir biligim bilmez teg boltı "Kardeşim Köl Tegin öldü. Kendi kendime düşüncelere daldım. Görür gözüm görmez gibi, bilir bilgim bilmez gibi oldu" (Aydın, 2018: 67) cümlesine benzer bir ifadeye *Arslan Bek*'te de rastlamaktayız. Işanç Han'ın karısı, oğlu Arslan Bek'in avdan dönmediğini görünce onu kaybettiğini sezip eşine şunları söylemektedir: *Çara dönyāmnı yaqtı itken uğlım kayda? / Kürēr küzlerēm kan basıp kürmes bulalar*. "Kara dünyayı aydınlatan oğlum nerede? / Görür gözlerim kan basıp görmez oldular" (10/3, 10/3). Her iki metinde de bir yakınıni kaybetmenin üzüntüsü dile getirilirken "gören gözlerin göremez olması" ifadesi kullanılmıştır. Bu, geçmişten günümüze devam eden Türk sözlü edebiyat ürünlerinin aydınlatılması açısından mühim bir ifade olsa gerek.

Arslan Bek'in imlasıyla ilgili dikkati çeken ilk husus ı, i, u, ü, o ve ö ünlülerinin farklı şekilde belirtilmesidir. Söz gelimi /ı/ ve /i/ ünlüleri için ɨ işaretini; /o/, /ö/, /u/ ve /ü/ ünlüleri için ʊ işaretini kullanılmıştır. Bu durum, Arap harfli metinlerdeki ünlü, ünsüz ayrımının yapılabilmesi için mühimdir. Eserin imlasıyla ilgili bir diğeri husus, nazal n (ñ) ünsüzü için ɳ işaretinin, /g/ ünsüzü için ise ƒ işaretinin tercih edilmiş olmasıdır. Bu kullanım, okuyuşta bir kolaylık sağlamaktadır.

Metinde bazı eklerin ünsüz benzeşmelerine bağlı şekilleri yazılmamıştır. *Arslan Bek*'te tespit edilen bu türden kullanımlar şunlardır: *çağda* (5/15); *Korkut'dan* (2/1), *akdan* (3/2); *kalğdı* (3/4), *kitdē* (3/5), *eytdē* (3/9), *uırtıdı* (3/11), *kaytdı* (3/18), *iltdeşler* (4/4), *kēřēřdē* (4/12), *tuktatdı* (5/22), *kūrsetdē* (6/19), *çıkdı* (9/12), *bağdı* (9/20), *çıkdıñ* (10/1).

Çağdaş Kazan Tatar Türkçesinde Arapça kökenli sözcüklerde yer alan *ayın* (ɛ) ünsüzü /g/ ünsüzüne dönüşür: *gaile* "aile", *gayıp* "ayıp", *gacep* "acayıp", *gadet* "âdet", *gadēl* "adil" vs. Fakat bu özellik Arap harfli Tatarca metinlerde pek görülmez. Bu metinlerde *ayın* (ɛ) ünsüzü çoğunlukla korunur. *Arslan Bek*'te de bu ünsüzün korunduğunu görmekteyiz: *acepke* (6/6), *asker* (10/14), *ayıp* (12/10), *ümēr* (16/6).

Çağdaş Kazan Tatar Türkçesinde çokluk eki +*Ar*'dır fakat /n/, /ñ/ ve /m/ ünsüzlerinden sonra bu ek, ünsüz benzeşmesinin etkisiyle +*nAr* şekline dönüşür. *Arslan Bek*'te ise bu kuralın dışında kullanımlar tespit edilmiştir: *koğınlar* (11/8), *urmanlarıñda* (16/1), *bulğanlarıñ* (16/1), *bolınlarıñda* (16/2).

Yukarıdaki özelliğe benzer bir kullanım +*Ar* şahıs ekinde de karşımıza çıkmaktadır. Bu şahıs eki, çağdaş Kazan Tatar Türkçesinde zikredilen ünsüzlerden sonra +*nAr* şekline dönüşür. Metnimizde ise böyle bir ses değişimi tespit edilememiştir. Bu ek, daima +*Ar* şeklindedir: *çığarğanlar* (5/14), *yibergenler idē* (5/14), *cıyılğanlar* (11/8).

Çağdaş Kazan Tatar Türkçesinde /n/, /ñ/ ve /m/ ünsüzlerinin yol açtığı benzeşmeye ayrılma hâli ekinde de rastlamaktayız. Bu ek, belirtilen ünsüzlerden sonra +*nAn* şekline dönüşür. Metnimizde ise ek, bu ünsüzlerden sonra bile +*dAn* şeklinde kullanılmıştır: *tēğğēñden* (9/14), *yarañdan* (11/14), *tenēñden* (11/21), *kolıñdan* (13/19), *ülēmden* (15/17).

Çağdaş Kazan Tatar Türkçesinde iyelik kaynaklı üçüncü çokluk şahıs eki -*gız*'dir. Metnimizde de genelde bu ek kullanılmaktayken tespit edilen bir örnekte ek, şart ekinde sonra -*ñēz* şeklinde kullanılmıştır: *ültēřseñēz* (14/8).

Kazan Tatar Türkçesinde kelime başı *y->c-* değişiminde bazı sözcükler *y*-li, bazıları ise *c*-li şekilleriyle kullanılırlar. Günümüzde *c*-li şekilleriyle kullanılan bazı sözcükler *Arslan Bek*'te *y*-li olarak karşımıza çıkmaktadır: *yiber-* (8/5), *yil* (8/8).

Kazan Tatar Türkçesinde ilk hece haricindeki hecelerde ünlü düzleşmeleri görülmektedir. Bu kurala Arap harfli Tatarca metinlerde Çağatay imlası ve Osmanlı Türkçesinin etkisiyle çoğunlukla uyulmaz. Bu metinlerde sözcüklerin ve eklerin yuvarlak ünlülü şekilleri sıkça karşımıza çıkmaktadır fakat *Arslan Bek*'te sözcüklerin ve eklerin çoğunlukla düz ünlülü şekilleri tercih edilmiştir. Sadece bir sözcükte yuvarlaklaşma tespit edilmiştir: *ardusına* (3/17, 9/15).

Arslan Bek'te çağdaş Tatar Türkçesine dair bazı ses ve şekil özelliklerinin görülmemesinin nedeni Arap harfli ortak alfabe kullanılmasıdır. Bu alfabeyle Türk dünyasında yazılan metinlerde diyalekt özelliği yansıtılmamakta, standart imlaya bağlı kalınmaktadır.

Çağdaş Kazan Tatar Türkçesinde kullanılan açike (ë) sesini belirten bir işaret, Arap alfabesinde bulunmamaktadır. Bu, Kazan Tatar Türkçesi ses özelliğini yansıtan belirgin bir ses olduğundan ve 20. yüzyıl Kazan Tatar Türkçesi konuşma dilinde de kullanılmış olduğu düşünüldüğünden metnin transkripsiyonlu hâlinde belirtilmiştir.

2.1. Arslan Bek ile Boğaç Han Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Arslan Bek ile *Boğaç Han* arasındaki en belirgin ortaklık olay örgüsüdür. Hikâyenin yazarı olan Can Şeref, olay örgüsünü hemen hemen hiç değiştirmeden almış fakat bazı yerlerde olayların anlatış biçimini değiştirmiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki *Arslan Bek*'te de olaylar, Dede Korkut hikâyelerindeki destansı anlatımla sunulmuştur. Can Şeref, hikâyeyi Tatar Türkçesine çocuklar için uyarlamış olsa da ona masalsi bir anlatım katmamış, böylece ana metnin anlatım tarzına sadık kalmıştır. Şekil açısından yapmış olduğu değişiklikler ise metnin olay örgüsünü ve anlam bütünlüğünü zedeleyecek türden değildir.

Bu iki hikâye arasındaki bir diğer benzerlik ise her iki eserde de olayların Oğuz beyleri arasında geçmesidir. Yapılan toya Oğuz beyleri davet edilir, olaylar bu toya sonra başlar ve gelişir. İşin ilginç tarafı *Arslan Bek*'te daha güçlü bir Oğuz vurgusunun olmasıdır. *Boğaç Han*'da 8 yerde, *Arslan Bek*'te ise 17 yerde *Uğız* "Oğuz" sözcüğü geçmektedir. *Boğaç Han*'da *Oğuz* sözcüğünün geçmediği yerlerde bile Can Şeref çeviride *Uğız* "Oğuz", *Uğız Beklerë* "Oğuz beyleri", *Uğız kilënlerë/kızları* "Oğuz gelinleri/kızları" ifadelerini kullanmıştır.

Arslan Bek ile *Boğaç Han* arasındaki en büyük farklılık hikâye kahramanlarının isimleridir. Bunları, şu şekilde gösterebiliriz: (Boğaç Han'da) *Ķam Ğan oçlı Ħan Bayındır* > (Arslan Bek'te) *ĥanlar ĥanı Aybirdë Ħan*, (Boğaç Han'da) *Dirse Ħan* > (Arslan Bek'te) *Işanç Ħan*, (Boğaç Han'da) *Boğaç Han* > (Arslan Bek'te) *Arslan Bek*. Dede Korkut ismi ise küçük bir değişiklik ile *Arslan Bek* hikâyesinde *Korkıt Babay* olarak geçmektedir. Dikkati çeken bir hususu da burada belirtmek gerekir. Can Şeref, isim değişikliği yaparken kullandığı isimleri Tatar Türkleri arasında çokça bilinen Arapça veya Farsça özel isimlerden seçmek yerine bunların Türkçe olmasına dikkat etmiş, hikâyenin Türk kültürünü ve edebiyatını yansıtan özelliğini korumak istemiştir. Bunu yaparken de hikâyeyi Tatar çocukları için uyarladığından Dede Korkut'taki Türkçe isimleri Tatar Türklerinin aşına olduğu isimlerle değiştirmiştir.

Arslan Bek hikâyesinde şiir parçalarının sayıları ve yerleri *Boğaç Han* ile aynı olmasına rağmen şekil açısından birtakım değişikliklere gidilmiştir. Bu hikâyede yazar, şiirleri aktarırken bazı yerleri değiştirmiş, bazen de çeşitli eklemeler veya çıkarmalar yapmıştır. Yazar, Oğuz Türkçesi söz varlığına ait olan bazı sözcük veya yapıları, Kazan Tatar Türkçesinde kullanılan şekilleriyle değiştirirse de büyük oranda metne sadık kalmaya çalışmıştır. Örnek vermek gerekirse Boğaç Han hikâyesindeki ilk şiir parçası "*Şalkum şalkum ĥan yılleri esdüginde / Şaĥallu bozaç turğay sayraduĥda / Şaĥalı uzun tat eri bañladuĥda / Bidevi atlar issini görüp 'oĥraduĥda / Aĥlu ĥaralu seçilen çaĥda / Göksi güzel ĥaba taĥlara ĥun degende / Big yigitler cılasunlar birbirine ĥoyulan çaĥda*" (Ergin, 2018: 78) şeklindeyken Can Şeref Arslan Bek'te bazı sözcükleri değiştirip bazı yerlere çeşitli eklemeler yaparak bu şiiri, şu şekilde uyarlamıştır: "*2/14 Salĥınça tañ yıllerë cılbır-cılbır iskende / Bolıtlardan da (2/15) östkerek çıĥarĥa ölgërĥen saban turğayı moñayıp-moñayıp sayraĥanda / (2/16) Citëz umarta ĥortı bızıldap-bızıldap bal cıyarĥa barĥanda / Kiçden (2/17) yeşël ülerde utlap yörëp torĥan atlar, / İrte torıp çıĥĥan iyelerën (2/18) kürëp şañıratıp-şañıratıp këşnegende / İrtengë salĥında Uğız yeş (3/1) beklere, batır yeĥëtlerë köreşëp uĥ atışıp uynaĥanda / Uğız kızları- (3/2) kilënlerë ırte torıp yovınıp bizengende / Kara aĥdan ayrılıp matur (3/3) kükreklë tëke tavlartından yaltırap ĥoyaş çıĥĥanda*"

Arslan Bek, Dede Korkut hikâyelerinden yüz yıllar sonra yazılmış olmasına rağmen bu hikâyede çok güçlü bir *Kük Teñrë* "Gök Tanrı" teması görmekteyiz. Bu sözcük, o dönem Kazan Tatar söz varlığında çok yeri olmayan bir dinî terim olmasına rağmen metinde üç yerde tespit edilmiştir. Bunlardan birinde Işanç Ħan'ın davet ettiği konuklar, onun için evlat duasında bulunurken bunu *Kük Teñrë* "Gök Tanrı"ya yapmaktadırlar: *Ķunaĥlar başların iyëp Kük Teñrësë'ne ĥulların yüneldërëp tëleĥen tēledëler*. "Konuklar, başlarını eğip Gök Tanrısı'na ellerini açıp dileklerini dilediler" (5/1).

Bir diğerinde ise Dede Korkut, Arslan Bek için dua ederken bunu yine *Kük Teñrë* "Gök Tanrı"ya yapmaktadır: *Köçlë Kük Teñrësë ni eşleseñ de yademëñde bulsın*. "Güçlü Gök Tanrısı ne işlesen de yardımcın olsun" (15/26).

Üçüncü örneğimizde ise Dede Korkut bir konuşmasında çocukları *Kük Teñrë* "Gök Tanrı" tarafından kullara verilen bir hediye olarak görmektedir: *Balalar beñtëlä kollarğa Kük Teñrësë'nëñ kadërlep birgen bülegë*. "Çocuklar talihli kullara Gök Tanrısı'nın lütfedip verdiği hediyesidir" (16/7).

Arslan Bek'te ayrıca Şamanizm'e ait birtakım unsurlar da yer almaktadır. Bu unsurlar, *Boğaç Han*'da İslami unsurlarla karşılanmaktadır. *Boğaç Han*, yaralandığında annesi onu bulmadan önce rüyasında Hızır'ı görür *Arslan Bek*'te ise Hızır karakteri *Tav İyesë* "Dağ Sahibi" ile karşılanmaktadır. Dağ Sahibi, Şamanizm'de uzun, büyük göğüsleri olan bir varlık olarak tasvir edilir. Bu varlık, inanca göre gece vakti yanına gelen adamla beraber olup onu kendine eş yapmak ister. Bunu bilen kişiler, onun her iki göğsünü tutup başının üstünden geriye atarlar. Böyle olunca Dağ Sahibi: "Senden bana koca olmaz" der ve çıkıp gider. Göğüslerini geriye atmadıkları zaman Dağ Sahibi, bu adamın canını elde eder ve yanında götürür (Bayat, 2004: 120). *Arslan Bek*'te de Dağ Sahibi ölüm, kalımla ilgili bir rol üstlenir ve *Arslan Bek*'e bu yaradan ölmeyeceğini, yaranın devasının ne olduğunu söyler. Hikâyenin sonlarında Dede Korkut'un *Arslan Bek*'e yaptığı duada "Orman Sahipleri, Kır Sahipleri, Su Sahipleri yoluna karşı düşenlerin yolunu kesip yolunda olanların yolunu kolaylaştırsınlar" (15/27) şeklinde bir cümle yer almaktadır. Bunlar da Şamanizm'e ait unsurlardır (Şamanizm'de dağ, orman ve su kavramlarının kutsiyeti için ayrıca şu çalışmalara bakılabilir: İnan, 1986; Türkmen ve Saylam, 2023; Hoppal, 2001).

2.3. Transkripsiyonlu Metin

Arslan Bek

(2/1) (Kitâb-ı Korkut'dan bër kadar üzgertëläp itëlleştërlëgen)

(2/2) Kônlerden bër könnë hanlar hanı Aybirdë Han yıldağı 'âdetënçe (2/3) zür ÷uy yasap tire-yağdağı barlık Uğız beklerën şıylarğa tëlegenën (2/4) vezirlerëne, hizmetçilerëne bëldërdë. İñ simëz kuylarını, şıyırlarını (2/5) şuyıp iñ temle kuıyı sötlë biyelerden kıımız hâzirlerge boyırdı: (2/6) "Kunağ meydaniñ bër yağına aq, ikëncë yağına kızıl, öçëncë yağına (2/7) qara çätir qorıgız. Uğlı bulğanlarını aq çätirğa utırtıgız, kıızı bulğanlarını (2/8) kızıl çätirğa utırtıgız, uğlı da kıızı da bulmağanlarını qara çätirğa utırtıgız. (2/9) Astına qara kiyëz ceyëgëz, aldına qara kuynıñ itën kitëregëz. Aşasa aşasın (2/10) aşamasa çorsın da kitsën! Uğılsız, kızsız këşënë Teñrë qarğağan, bëz de (2/11) anı qarğıybız! Bëlgen bëlsën" didë. (2/12) Uğız beklerë cıyıla başladılar. Uğız beklerë arasında İşanç Han (2/13) digen bër han bar idë. Bu hanıñ uğlı da kıızı da yuk idë.

(2/14) Salqınça tañ yıllerë cılbır-cılbır iskende

Bolitlardan da (2/15) östkerek çığarğa ölgërgen saban turğayı moñayıp-moñayıp sayrağanda

(2/16) Citëz umarta çortı bızıldap-bızıldap bal cıyarğa barganda

Kiçden (2/17) yeşël ülende utlap yörëp torgan atlar,

İrte torıp çıkқан iyelerën (2/18) kürëp şañıratıp-şañıratıp këşnegende

İrtengë salkında Uğız yeş (3/1) beklere, batır yëgëtlerë köreşëp uq atışıp uynağanda

Uğız kızları- (3/2) kilënlerë irte torıp yovınıp bizengende

Kara aqdan ayrılıp matur (3/3) kükreklë tëke tavlar artından yaltırap qoyaş çıkqanda

İşanç Han da (3/4) oykısından oyanıp ornından kalkdı. Kırık yëgëtën bërge alıp Aybirdë (3/5) Han'ğa, tuyğa kitdë. (3/6) Aybirdë Han'niñ beklerë İşanç Han'ni karşı çığıp aldılar. Astına (3/7) qara kiyëz ceyëp qara çätirğa uturtdılar, qara kuynıñ itën kitëreñ Aybirdë (3/8) Han'niñ boyrığı şulay hanım" didëler. (3/9) İşanç Han eytdë: Aybirdë Han minëm ni kimçëlägëmnë tapdı? (3/10) Kılıçımı köcsëz? Tabınımı kiçkëne? Minden töben këşëlernë aq çätirğa, (3/11) kızıl çätirğa utırtıp da nindiy 'ayıbım öçën minë qara çätirğa utırtıdı?" (3/12) didë. (3/13) Yëgëtler: "Hanım! Bügën Aybirdë Handan: "Uğıllını aq çätirğa, kıızını (3/14) kızıl çätirğa, uğılsız-kızsızını qara çätirğa utırtıgız; uğılsız-kızsız (3/15) këşënë Teñrë qarğağan, bëz de anı qarğıybız" dip boyrıq buldı" didëler. (3/16) İşanç Han kırık yëgëtë bëlen orınından kalkdı: "Bu 'ayıp, bu yöz qaralığı (3/17) mindenmë, bikemdenmë?" dip ardusına çatıp këtëdë.

(3/18) İşanç Han, öyëne kaytdı da bikesën çakırdı. (3/19) Tiñlap qarıyık İşanç Han bikesëne niler söyledë iken:

(3/20) "Kil elë monda başıñniñ beñtë, öyëmnëñ teñtë

Töz qamışday (3/21) şıluv buylım

Çupıgına yitken qara saçlım

Korğan uqday çatma kaşlım
(3/22) Koş çiklevək şıya alması kıkçəne avızlım
Közgə almaday al yañaqlım!
(3/23) Tatlı kavınım, bağalmam!

Bəlesənmə ni buldı: Hənlər həni Aybirdə Hən (3/24) kənək çakırıp tıy yasağan, bər yirge aq çatır, ikənçə yirge kızıl çatır, (3/25) öçənçə yirge qara çatır korırğa boyırğan. Uğillini aq çatırğa (3/26) kızılını kızıl çatırğa, uğıl kızı yuq bulğanni qara çatırğa utırtıgız. Qara (3/27) kiyəznə astına ceyğəz, qara kuy itəndən aşarğa kitərgəz. Aşasa (4/1) aşar, aşamasa tərri da kiter. Uğıl kızı bulmağanni Teñrə qarğağan, (4/2) bəz de anı qarğıyız. Bəlgen bəlsən” digen. Kırık yəgətəmnə alıp Aybirdə Hən’niñ (4/3) tıyına bardım, Aybirdə Hən’niñ yəgətlər qarşı çigip aldılar, qara çatırğa (4/4) iltədler, astına qara kiyəz ceydeler, qara kuyıni itən aldım kitərdələr. (4/5) Uğıl, kızı bulmağanni Teñrə qarğağan, bəz de anı qarğıyız. Bəlgen bəlsən” (4/6) didələr. Teñrə bəzge bığengeçe bər uğıl birmevə sindenmə, mindenmə?

(4/7) İy hən kızı! Utırğan altın urındıgımdan tıriymmi?
Bitəñden, muynıñdan (4/8) tıtiymmi?
Köçlə ükçem astına salıymmi?
Qara korıç kılıcımı kılıma (4/9) alıymmi?
Qara çeçəne uralğan al yözəñnə, aq muynıñdan ayırıymmi?
(4/10) Cən açısın tıtdırıymmi?
Al kaniñni yir yözəne tükəymmə?
Hən kızı (4/11) sebebən söyle, bağıym!” didə.

(4/12) Hən bike süzge kərəşdə. (4/13) Qarap qarık hən bike ni söyledə iken?

(4/14) “Küz açkaçda kürgenəm, küñəl birəp söygenəm İşanç Hən! Açuv (4/15) bəlen açi süzler söyleme; kızuvlık bəlen kızuv süzler söyleme. Qara kayğı (4/16) sevəşken çakda katı-katı süzler eytəp minə yuqka qarğama. Kalk, (4/17) bizeklə çatırını kor, iñ siməz kuyları, şıyırları, atları, tøyelernə (4/18) korbanğa çal. Ğç-Uğız, Taş-Uğız beklerən barsın cıyıp tıyğa (4/19) çakır. Aç kilse tıydır, yalangaç kilse kiydər. Burıçlıni kürseñ (4/20) burıçın tülep, yülep al. Tavday öyep it həzirlə, küldey itəp kımız (4/21) həzirlə, zür tıy yasap təlegəñnə kənəklərdən tətlet. Aradağı bər (4/22) yaqşınıñ təlegə bəlen belki bəzge Teñrə uğıl birər” didə.

(4/23) İşanç Hən, zür tıy yasadı. Təlegən eytəp atlar-taylar, (4/24) tøyeler-kuylar çaldı. Ğç-Uğız, taş-Uğız beklerən tıyğa (4/25) çakırdı. Açni kürse tıydırdı, yalangaçni kürse kiyəndərdə. Aldına (4/26) burıçlı kilse burıçın tülep, yülep aldı. Tavday öyep it həzirlədi, (4/27) küldey itəp kımız savdırdı. (5/1) Kənəklər başların iyep Kük Teñrəsə’ne kulların yüneldərəp təlegən (5/2) tēledələr. (5/3) Aradağı bər yaqşınıñ təlegə bəlen Teñrə İşanç Hən’ğa uğıl birdə. (5/4) Tuvğan üse, kabırğalı kalğa. Balğa un biş yeş tıldı da. (5/5) İşanç Hən’nin ceylevə, Aybirdə Hən ceylevə bəlen çikdeş idə. (5/6) Aybirdə Hən’niñ bik köçlə bər tøyəsə bəlen bər ügəzə bar idə. (5/7) İl kötövlərəndegə bər ügəz de, il tabunlarındagı bər tøyə de bularğa qarşı (5/8) çığa almıy, bular bəlen köreşe almıy idə. Hənlər həni Aybirdə Hən, (5/9) ügəzənəñ, Hənlər həni Aybirdə Hən tøyəsənəñ köçlələkdəgə atağı tire-(5/10) yaq illerge de taralğan idə. Yazın bər tapkır, közən bər tapkır ügəznə (5/11) tøyə bəlen daladagı aq meydānga köreşdeler, Aybirdə Hən Uğız beklerə (5/12) bəlen bu körenəşke qarap küñəl açi idə. Bu yazni da öç kəşə uñ yaqdan, (5/13) öç kəşə şul yaqdan timər çilbirlər bəlen tıtip ügəznə yatқан yirəndən (5/14) çıgarğanlar. Aq meydāniñ urtasına kitərəp çilbirindən yibergerlər idə. (5/15) Neş şul çakda İşanç Hən’nin uğıl üzənəñ öç iptəşə bəlen (5/16) aq meydānda aşık uynap yörüylər idə. Ügəznə açkıdıruv bəlen balalarğa (5/17) kaçarğa kuşdılar. Öç bala kaçdı, İşanç Hən’nin uğıl kaçmıy meydāndan, (5/18) urtasında kaldı.

(5/19) Ügəz yeş yəgətnə kürürə bəlen anı mügəzlerəne küterəp ırğıtuv (5/20) öçən yəgətke taba taşlandı. Yəgət ornında kalıp ügəznəñ mañlayına (5/21) yodrığı bəlen bər suqқан idə. Ügəz kirə çigəndə. Ügəz tağın yəgətke (5/22) taşlandı. Yəgət tağın yodrığı bəlen ügəznəñ mañlayına suğıp tuqtatdı. (5/23) Şul suğuvdan kulin kirə almıy ügəznə mañlayından etəp çigəndərəp (5/24) aq meydāniñ kırıyına iltde. Andan soñ ügəz yəgətnə etəp kitde. (5/25) Meydān urtasına yitkeç yəgət ayakların tirep basdı da bər ornında (5/26) tırdı. Yəgət de ügəznə çigəndərmedə, ügəz de yəgətnə ornından kuşgata (5/27) almadı. Yəgət: “Ava torğan koymanı bağana bəlen tēretəp kuylar,

bağana (6/1) koymağa terek bula. Miña nik bu ügöz mañlayı öçen terek bulıp (6/2) torırğa?" dip uyladı da ügöz bër kırıyğa sikëröp këtöp kılın ügözñ (6/3) başından aldı. Kılını kinetden alğanga ügöz sörlñgöp başı bēlen yirge barıp (6/4) kadaldı. Şul arada yēgēt hēnçerēn alıp ügözñ cilke tamırın (6/5) kitērēp de çençdē. (6/6) Uğız beklerē yēgētñ batırlığına ‘acepke qaldılar. Tiresēne cıyılıp (6/7) yeş yēgētñ maqtarğa kērēşdēler: “Bar, çakırığız, “Kurkit Babay” kilsēn. (6/8) bu yēgētke at kuşsın. Yēgētñ atasına alıp barsın da anardan beklēk hem (6/9) teħēt alıp birsēn” diyēşdēler. Kurkit Babay’nı çakırıp kētērdēler. (6/10) Kurkit Babay, yēgētñ atası Işanç Han yanına alıp kētdē. (6/11) Qarap qarayıq Kurkit Babay hañğa niler söyledē iken:

(6/12) “İy Işanç Han! Bu yēgētke, batır yēgētke sin beklēk bir.

Sin (6/13) teħēt bir.

Bu yeñēl söyeklē yēgētke atlanırğa ozın muyınlı at bir.

(6/14) Bu yēgētke, köçlē yēgētke azıq itēp kötövñden mēñlerçe baş kuy (6/15) bir.

Bu osta, bu hönerlē yēgētke yökler tiyerge törkēm-törkēm kızıl (6/16) döyeler bir.

Bu yēgētke, zirek yēgētke külege itēp altın tübelē çatır (6/17) bir.

Bu citēz yēgētke kēyēnērge itek bēlen tekken uqa bēlen çikken (6/18) kēyēmler bir.

Aybirdē Han’nıñ aq meydānında bu yēgēt ügöz bēlen köreşdē, (6/19) batırlıq, zireklēk, köçlölēk, citēzlēk, ostalıq, cinlēlölēk kürsetdē. (6/20) İl tabunlarında tiñdeşsēz, çit illerde de ataklı hanlar hanı Aybirdē’ñēñ (6/21) qarap torğan bër ügözñ, köçlē ügözñ köreşēp yiñdē. Bilēdegē (6/22) hēnçer bēlen zür ügözñ arslanday parçaladı. Arslanday bu yēgētke (6/23) Arslan dip at kuşam! At kuşuvı Kurkit’dan matur kön kürēşē (6/24) Teñrē’den” didē.

(6/25) Işanç Han yēgētke beklēk birdē, kıymmetlē teħēt bēlen altın tübelē (6/26) çatır birdē. Uqa bēlen çikken yēfek bēlen tēken çikmen birdē. (6/27) Ozın muyınlı at bēlen kötöv-kötöv kuylar, törkēm-törkēm töyeler (6/28) birdē. Arslan Bek altın tübelē çatırda kün küre başladı. (7/1) Işanç Han’nıñ kırık yēgētē Arslan Bek’den könleşdēler. Anı atası (7/2) aldında qaraltırğa uylaşdılar. Kırık yavız yēgēt ikēge ayrılıp yēgērmēsē (7/3) bër yaqdan qalğan yēgērmēsē ikēnçē yaqdan Işanç Han’ğa kētdēler. (7/4) Bēr bülēgē Işanç Han’nıñ aldına bardı. (7/5) Qarap qarayıq yavız yēgētler hañğa ni söyledēler iken:

(7/6) “Küresēñmē hanım niler buldı? Uğlıñ Arslan Bek altın tübelē (7/7) çatırdan qalkıp tike-biyēk matur kükreklē ala tavğa avğa çıkdı. (7/8) Sinēñ kiyeñlerēññē kuvdı, sinēñ koşlarıñnı atdı, totdı. Anası yanına (7/9) kilēp siña qarşı yaman kiñeş qordı. Uğlıñ usalğa çıkdı. Ul isen (7/10) bulsa mālıña da cānıña da tınıçlıq bulmayaçaq. Mondıy uğıl nige? Andıy (7/11) uğlıñ bulğandan bulmağanı artıraq tügēlmē?” didēler.

(7/12) Ul arada qalğan yēgērmē usal yēgēt de han aldına kilēp Arslan (7/13) Bek’nē qaralırğa kērēşdēler: “Bēlesēñmē hanım niler buldı? Sinēñ usal (7/14) uğlıñ yavızğa çıkdı. Ul üzēne kırık yēgēt cıyıp bay Uğızları basıp (7/15) çapıp yöriy başladı. Qayda matur kürse irēksēzlep ala. Qayda baylıq (7/16) kürse talap ala, qaznasına sala. Aq saqallı qartlarıññ yözlerēne suğa, (7/17) çal saçlı qarçıklarınñ açı yeşēn ağıza. Hanım! Nāçār heber yögērēk (7/18) ağımlı sular arqılı cıgıp tike-biyēk matur kükreklē ala tav başına (7/19) küterēlēr de hanlar hanı Aybirdē Han’ğa irēşēr. Eytērler: “Işanç Han’nıñ (7/20) uğlı mine niçēk ilnē bolğata” didēler. Hanlar hanı Aybirdē Han’dan orış-(7/21) şēlta alırsın. Ul çaqda sin üzēñ de yir östēnde yürüvden yir astında (7/22) yatuvnı artıraq kürēsēn. Kön kürēvden ülēmnē östēnrek diyērsēn. (7/23) Mondıy uğlıñ bulğandan bulmağanı yaqşaraq. Ul sinnē hūr itkençē (7/24) sin anı yuq itseñ başıñ belādan qotılır. Ul sinē ültērgençē (7/25) sin anı ültērsēñ cānıñ tabışqa qalır” didēler.

(7/26) Işanç Han: “Barıyız, anı monda kētērēgēz. Min yuq itēym üzēn. (7/27) Andıy uğıl miña kirek tügēl” didē.

(8/1) Yavız yēgētler eytdēler: “Bēz sinēñ usal uğlıñnı niçēk kētērēyk? (8/2) Ul bēznēñ süznē tiñlamas. Bēznēñ çakıruv bēlen kilmes. Üzēñ altın (8/3) teħētēñden tor, bizeklē çatırınñdan kalk. Kırık ipdeş yēgētēññē bērge (8/4) al. Ala tavğa avğa çık. Yulda Arslan Bek’nēñ çatırına toktap anı da (8/5) yanına al. Qoş oçırıp cenlēk kuvğanda uqlarıñdan bērsēñ yiberēp anı (8/6) ültē. Eger şulay ültērmēsēñ anı başqaça ültēröv, ültērtöv mömkēn tügēl. (8/7) Bēlgen bēle!” didēler.

(8/8) Salkınça tañ yillerē cılbır-cılbır iskende

Bolitlardan da (8/9) östēnrek çıgarğa ülgērgen saban torğayı muñayıp-muñayıp sayrağanda

(8/10) Citēz umarta qortı bızıldap-bızıldap bal cıyarğa barganda

Kiçden yeşēl (8/11) ülende utlap yöreş torğan atlar,

İrte torıp çıkқан iyelerēn kürēp (8/12) şañıratıp-şañıratıp kēşnegende

İrtengë salkında Uğız yeş beklerë, (8/13) batır yëğëtlerë köreşëp uq atışıp uynağanda

Uğız kızları-kilënlerë (8/14) ırte torıp yovınıp bizengende

Qara aqdan ayrılıp tike-biyëk tavlur (8/15) artından yaltırıp qoyaş çıkqanda

Işanç Hıan da yokısından oyanıp (8/16) ornından kalkdı. Uğlın alıp kırık yëğëtën iyertëp ala tavğa avğa këtde. Kiñ (8/17) dalağa, çokırlı tavlurğa, qarañğı urmanlarğa taralıp cenlek kuvarğa (8/18) qoşlar totarğa kërëşdeler. (8/19) Kırık yavız yëğëtlerññ qay bërlerë Arslan Bek'ke kilëp: "Etiyëñ (8/20) Işanç Hıan: "Uğlım kiyëklernë minëm aldım qıvıp kitërsën de minëm aldım (8/21) alarnı avlasın. Min uğlımñ at östënde yörëşën, uq atışın, kılıç (8/22) çalışın küresem kile. Kürëp qıvanasım, uğlım bëlen maqtanasım kile" dip (8/23) eyte" dideler.

(8/24) Aruv yeş yëğët usallarnıñ usal uyın qaydan bëlësn? (8/25) Arslan Bek, kiyëklernë qıvıdı, kitërdë. Etiy at sikërtëşme (8/26) baqsın sevënsën, uq atışıma baqsın şadlansın, kılıç atışıma baqsın (8/27) qıvansın. Uğlı bëlen maqtansın, dip atası aldında kiyëk avlarğa kërëşdë. (9/1) Tëğë kırık yavız yëğët eytdeler: "Hıanı! Küresëñmë uğlıñ niçëk (9/2) kiñ töz dalada kiyëklernë siña taba qıvıp kitërdë. Ul kiyëkke atqan (9/3) bulıp siña atmaqçı bula. Ul kiyëknë yaqqan bulıp sinë yaqqaqçı bula. (9/4) Ul kiyëknë ültërmekçë bulıp sinë ültërmekçë bula. Saq bul, hıanı (9/5) ul sinë ültërmegençë sin anı ültërp qal!" dideler.

(9/6) Arslan Bek, kiyëk qıvıp kiyëk atıp qoş totıp atası yanından (9/7) ütëp-ütëp kite. Töz dalada tav iteklerënde at sikërtëp uq atıp (9/8) kılıç çalıp yuvana idë. Işanç Hıan, kırık yavızññ qotqısı bëlen aq (9/9) örengëden bökken kurqınıç ceyelë zür uğın aq qulına aldı da (9/10) ayakların qorıç özengëge terep ceyesën kiyërp uq yiberdë. Uq (9/11) Arslan Bek'nëñ ikë qalaq süyegë arasına tuğrı kilëp kükregën (9/12) üteliy tişëp çıkdı. Kükregënden al qan tondırıp ağa başlağan (9/13) yeş yëğët tübëne çalgı tiygen yeş qamış kük aq buz atından yeşël (9/14) ülenge yığılıp tösde. Kırık yavız yëğët Işanç Hıan'ññ tëzğëñënden tötüp (9/15) atın tiz gëne eylendërp arduısına alıp qayıp këtde. (9/16) Işanç Hıan'ññ bikesë uğlıññ bërëñçë avından qayıtqan yirëne (9/17) dip iñ yaqqı şuğım atlarını, bik simëz kuylarnı çalırga qıvıdı. (9/18) Batır Uğız beklerën şıylamaqçı buldı. Avdan qayıt qaq yitkeç (9/19) üzëññ kırık bulışçı kızı bëlen bërge avçılarnı qarşı alırga çıkdı. (9/20) Avçılar qayıtdılar. Hıan bike arı baqdı, birë baqdı uğılqayın (9/21) kürmëde. Yöregë sikërp kükregë qısılıp beğrëne ut qaynağan (9/22) kük bulıp kitde. Qara küzlerëne qanlı yeş tıldı. (9/23) Hıan bike Işanç Hıan'ğa qarap süzge kërëşdë. Tıñlap qarıyq, (9/24) hıan bike ni söyledë iken:

(9/25) "Kil elë yanıma başımññ behtë, öyëmnëñ tehtë

Atamññ kiyevë

(9/26) Anamññ irkesë

Küz açqaçda kürgenëm

Küñël birëp söygenëm

Işanç (9/27) Hıan!

Sin altın tehtëñden qalkıp

Qara yallı atıña atlanıp

Kızıl kükreklë (10/1) tike tavğa avğa çıkdıñ.

Sëz ikev këtken idëğëz

Sin qayıtdıñ. (10/2) Balam qayda?

Qara dönyämni yaqtı itken uğlım qayda?

Kürër küzlerëm (10/3) qan basıp kürmes bulalar

Söt tamırlarım bala imëzgen kük şızlıy (10/4) başladılar

Aq tenlerëm yılan çakqan kük şëşe başladı

Bërden bër uğlım (10/5) kürenmiy

Beğërlerëm ut yana!

Qorı qorı çokırlarnı ağım şular (10/6) bëlen tutardım

Ädem kiçmes, hayvân ütmes yılğalarğa küpër şaldım (10/7) Açnı küsem tıydırdım

Yalangaçnı küsem këyëm birdëm

Tülevge qorban (10/8) çalıp tav çaklı it cıydırdım

Kül çaklı kıımız savdırdım

Yakşılarnıñ (10/9) tēlegē bēlen bēr uğıl tapdım
Cānım! Bērden bēr uğılmıñıñ hēberēn söyle
(10/10) Karşıbızdağı tike biyēk ala tavdan uğılmıñı açırğan bulsañ söyle
(10/11) Yügrek ağım tonıq sudan uğılmıñı ağızğan bulsañ söyle
(10/12) Arslanğa uğılmıñı aşatқан bulsañ söyle
Kara tūnlu yavız içlē il (10/13) dōşmanına uğılmıñı aldırğan bulsañ söyle
Min etiyēm
Hanga kētiyim
Bay (10/14) kazna, köçlē ‘askerē alıym
İl dōşmanlarınıñ östēne barıym
Aq yēfek (10/15) ciñēm bēlen yaralarımıdāğı kızıl kanni sōrtkençē atışıym
Yaralanıp (10/16) ayağım, kulım köçsēz bulğançı
Aq buz atdan yığılıp yeşēl ülenge (10/17) tōşkençē Suğışıym
İller, dalalarını totıp
Yügrek ağım şularnı (10/18) kiçēp
Bērden bēr uğılmıñı ēzliym
İşanç Han!
Kara başım aldıñda qorban (10/19) bulsın
Bērden bēr uğılmıñıñ hēberēn söyle!” didē.

Zarlıq itdē, (10/20) cıladı. (10/21) İşanç Han, bēr süz eyte almyıça tik tūrdı. (10/22) Kırık yavız yēgēt alğa çığıp: “Han bike! Köñsēzlenme. Uğılñıñ (10/23) isen-sav. Ul avda qaldı. Qaydanga bulsa da bügēn-ük ye irtegedēn (10/24) qalmıy qaytır. Qayğıрма, borçılma! Han kırmızı küprek ēçēp başı (10/25) eylenen. Şuña küre cevāp bire almy tora” didēler.

(10/26) Han bikenēñ küñlē üyde kütēp utıruvını kütēre almadı. Üzē (10/27) bēlen kırık büleşçē kızın alıp söygen atına atlanıp dalalarğa, tavlarğa (11/1) uğılqayın ēzlerge kētdē. Alar ceyēn, kışın qarı-bozı kētmıy torgan (11/2) “Kazılık” tavına kildēler. Tav öslerēne mēndēler. Biyēkden biyēk tav (11/3) tōbelerēne köterēldēler. Han bike tērelē qarap küzē bēlen ēzlerge (11/4) kērēşdē. Qarasa küre: bēr üzennēñ ēçēnde qarğa-qozgın küp-küp (11/5) bulıp oçalar. Üzen ēçēnde bēr oçıp tōşeler de tağın kütērelēler. (11/6) Han bike atın ükçelep şul yakka yüneldē. (11/7) Ul arada atından yığılıp tōşken Arslan Bek yırde yata. Qarğa (11/8) qozgınlar qan isēn sēzēnēp anıñ yanına cıyılğanlar. Yarasın çokımaqçı (11/9) bulalar. Yaralı yēgēt qolındağı kılıçı bēlen alarnı yarasına ultırtmıy (11/10) kuvıp tora idē.

(11/11) Anası yakınlaşqanda Arslan Bek’nēñ helē kētkēn, kılıç kütērērge (11/12) köçē bētēp, yarasın çokırğa, qanın ēçerge kilgen yırtkıç qoşlarını da (11/13) quva almas bulğan, küzlerē yomılğan idē. Alay da küzēne tav iyesē (11/14) kürēnēp: “Kırıkma yēgēt, sin bu yarañdan ülmessēn, anañ sōtēne mançılğan (11/15) tav çeçegē sinēñ yaraña şifā bulır” dip hēber birēp kuyğanğa yēgēt (11/16) cānı tenēnde qalıvdan ömēd özmeğēn idē. (11/17) Han bike kilēp uğılınıñ al qan ēçēnde yatqanın kürdē, kızğanıp (11/18) moñlayıp süzge kērēşdē:

(11/19) “Qarlığan kük qara küzlerēññē yoqı alğan
Küzlerēññē aç beğrēm!
(11/20) Un ikē tamırñıñ tiymes bulğan
Köçlerēññē cıy beğrēm!
Teñrē birgen (11/21) tatlı cānıñ tenēñden çıqmaq bula
Tēllerēñde cān bulsa söyle beğrēm!
(11/22) İy Kazılık tav!
Ağar şularıñ aqmas bulsın
Üser ülenlerēñ (11/23) üsmes bulsın

Yögërek kiyëklerin yögërmes bulsin

Taşka eylesen!

(11/24) Arslanımı sinme yaraladı

Yulbaris sinme parçaladı

Niçek biliyim

(12/1) Balakayım?

Kërpëgënde cân bulsa aç balam!

Tëllerënde köç (12/2) bulsa söyle miña balakayım!” didë.

(12/3) Enëysëneñ cılap-sıkıtanıp söylegen süzlerë yëgëtnë işëne kitërdë. (12/4) Ul aq yözën küterëp qarlığan kük kara küzlerën açdı. Enëysëne (12/5) qarap söyliy başladı:

(12/6) “Aq kükregën şulkıtıp tatlı sötën imgen anam!

Yëfek bëlevselerge (12/7) bëlep, qarap ösdërgen anam!

Qargama ağım şularnı!

Qazılıq tavnıñ (12/8) ağım şuları ‘ayıpsız

Qargama ösken ülenlernë

Qazılıq tavnıñ (12/9) ösemleklerë ‘ayıpsız

Qargama yügrek kiyëklernë

Kiyëklerde ‘ayıp yuq

(12/10) Arslanı qarğama

Arslanda ‘ayıp yuq

Yulbarisnı qarğama

Yulbarisda ‘ayıp (12/11) yuq

Qarğasañ etiyëmnëñ yuldaşı kırık yavız yëgëtnë qarğa

Bu, alarnıñ (12/12) eşë!” didë.

“Eniyëm, cılama, borçılma! Min bu yaradan ülmem, kırıkma! (12/13) Miña tavlار iyese kürëndë. Bu yaradan ülmessën, didë. Tav çeçegë (12/14) bëlen anañ sötë yaraña şifā bulır, didë. Yaramnı öç qat şıypadı da (12/15) kitdë” didë. (12/16) Monı işetkeç han bikenëñ kırık kıızı törlë yaqqa yögërsëdëler, bër (12/17) bërënden üzëşëp tav çeçegë ëzlerge, cıyarğa kërëşdëler. (12/18) Han bike imçeklerën bër şıkdı, söt kilmedë, ikë şıkdı (12/19) söt kilmedë, bötën köçën cıyıp öçençë tapkır şıqqan idë. Al qan (12/20) bëlen aralaş aq söt atılıp şıkdı. Tav çeçegë bëlen qanlı sötne (12/21) yëgëtnëñ yarasına yaptılar. At östëne alıp altın töbelë çatırına (12/22) ozatdılar. (12/23) Kırık könde yëgëtnëñ yarası tözeldë. Yëgët savıkdı. Tağın atqa (12/24) atlana, kırık qoşana, av avlıy qoş ata başladı. (12/25) İşanç Han, bër nersede bëlmiy uğlın ülgenge hisap itëp yöriy (12/26) idë. Elëgë kırık yavız yëgët ni bulğannı bëlgeç: “İşanç Han, uğlın (12/27) kürse bëznëñ eşëbëznë bëlse yaman bulır, barıbnı yuq iter. (13/1) Eydegëz yaqşı çağında İşanç Han’nı üzën tötüyq, aq kulların arkasına beyliyk, (13/2) at kılından bav işëp aq muynına muynıçaq yasıyq. Doşmān ilëne alıp (13/3) këtiyk de qol itëp satıyq” diyëşdëler.

(13/4) Şolay kiñeşëp alar İşanç Han’nı totdılar, aq kılın arkasına (13/5) beyledëler, at kılından bav işëp aq muynına muynıçaq këyërtedëler, aq (13/6) tenënden qan këtkençe muynın kıl muynıçaq bëlen kısdılar. İşanç Han’nı (13/7) ceyev yiberëp üzlerë atqa atlanıp yulğa şıqdılar. Kart hannı totqın itëp (13/8) satar öçën doşmān illerëne këtdëler. (13/9) Uğız beklerë bër nersede bëlmiyer idë. Han bike hällerënë sizëp (13/10) uğlı yanına këtdë. (13/11) Tıñlap qarıyq, han bike uğlı Arslan Bek’ke niler söyledë (13/12) iken:

(13/13) “Bëlesënmë uğlım ni buldı? Yir sëlkenüv bulmasa da biyëk tavnı (13/14) yir yotdı. İlde doşmān bulmasa da sinëñ atañnı doşmān totqın itdë. (13/15) Atañnıñ bulışılardı kırık yavız yëgët atañnı totdılar, aq kulların (13/16) arkasına beyledëler, at kılından muynıçaq yasap aq muynından buvdılar. (13/17) Üzlerë atqa atlanıp atañ kartı ceyev yörtëp doşmān ilëne (13/18) këtdëler. Uğlım, tor. Üzënnëñ kırık yëgëtënnë yanına al, atañnı kırık (13/19) yavız qolından qotqar. Atañ yavızlarını qotqısı bëlen siña uq atqan (13/20) bulsa ul sinë yaqşılarnıñ tëlegë bëlen tıvdırğan. Uğıllı ata qol (13/21) bulmas. Yavızlarını artından kët de atañnı qotqar” didë.

(13/22) Arslan Bek, anasınıñ süzen hüş kürdë. Altın tehetëndən (13/23) tordı, kara koriç kılıçın koşandı, aq ürengäden bökken zür (13/24) ceyesen qulına aldı, zür çukmarlı çöyën kistenen iyerene taqdı, (13/25) ozın söngesën arqasına kuydı, aq buz atın totdırıp atlandı da (13/26) kırık yegëtën iyertep atasın ezlerge ketdë. (14/1) Arslan Bek, kaçqınlarınıñ artına töşdë. Kırık yavız yegët ala (14/2) tavnıñ aryağındağı aq qayın astına toqtap kıımız eçöp uıralar idë. (14/3) Yavızlar artlarından qıvıp kilgen yeş yegëtne küreç: “Eyde bu (14/4) yegëtne de totıp alıyq, muynına muynıçaq salıyq, doşmān ilene iltöp (14/5) qol itöp satıyq” dideler. İşanç Han: “Kırık ipdeşem! Teñrë totar (14/6) yir yotar! Nārāsiy yegëtne totqın itöp kürmegöz. Çeşşegöz bër azğa gına (14/7) qulımnı, birëgöz qulıma kömëş qıpızımnı. Min bu yegëtne kirë qaytarıyım. (14/8) Andan soñ üzemnë ültërseñez de qaldırsağız da sēznëñ irkëgöz” didë. (14/9) İşanç Han’ınıñ kart küzlerë yıraqdan kilgen yegëtne tanımyı idë. (14/10) Uğlı Arslan Bek’ne küpden ülgen dip iseplegenden ul kile (14/11) dip eytseler de işanaçaq tügël idë. Ul yeş yegëtneñ yeşlëğen (14/12) ayap qaytarırğa, yavızlar qulından qotqarıırğa tēledë. Alğa çığıp köylep (14/13) qıpız uynı başladı. (14/14) Tıñlap qarıyq İşanç Han ni tuğırda küyledë iken:

(14/15) “Ozın muynılı dala atları kitse minem atlarım bulır

Aralarında (14/16) atıñ balsa eyët şıluv yegët miña

Orıssız-suğıssız biriyim min anı (14/17) siña.

Tik sin kirë qayt!

Kötüv-kötüv qıylar kitse minem qıylarım bulır

(14/18) Aralarında azığıñ balsa eyët şıluv yegët miña

Orıssız-suğıssız (14/19) biriyim min anı siña

Tik sin kirë qayt!

Kervāndan kızıl töyeler (14/20) kitse minem töyelerem bulır

Aralarında yügëñ balsa eyët şıluv yegët (14/21) miña

Orıssız-suğıssız biriyim min anı siña

Tik sin kirë qayt!

Altın (14/22) tübelë çätırlar kitse minem üyelerem bulır

Aralarında üyëñ balsa eyët şıluv (14/23) yegët miña

Orıssız-suğıssız biriyim min anı siña

Tik sin kirë qayt!

(14/24) Kara küzlë, niçke billë kızlar kitse minem kızlarım bulır

Aralarında saylağaniñ (14/25) balsa eyët şıluv yegët miña

Orıssız-suğıssız biriyim min (14/26) anı siña

Tik sin kirë qayt!

Aq saqallı kartlar kitse minem kartlarım (14/27) bulır

Aralarında aq saqallı atañ balsa eyët şıluv yegët miña

Orıssız-(15/1) suğıssız qotqarıyım da biriyim min anı siña

Tik sin kirë (15/2) qayt!

Minem öçen kilgen balsañ min uğılmıñ ültërdem

Minë alıp (15/3) ketkenëñ

Doşmān ilende totqın itkenëñ

Yazığı siña bulmas

İy (15/4) şıluv yegët sin kirë qayt!” didë.

(15/5) Arslan Bek, üzënëñ kömëş tellë qıpızın alıp qarşığa küylep (15/6) uynadı:

(15/7) “Uzıp bargan ozın muynılı dala atları sinëkë balsa

Aralarında (15/8) minem argamaq da bar

Min anı kırık yavızğa qaldıra almıyım!

Kervān bēlen (15/9) kitken kızıl döyeler sinëkë balsa

Aralarında minëm yügëm de bar
Min (15/10) anı kırık yavızğa kaldıra almıym!
Kötüv-kötüv simëz kuylar sinëkë bulsa
(15/11) Aralarında minëm azık da bar
Min anı kırık yavızğa kaldıra almıym!
Niçke (15/12) billë, kara küzlë matur kızlar sinëkë bulsa
Aralarında saylağan (15/13) kız da bar
Min anı kırık yavızğa kaldıra almıym!
Altın başlı çätirlar (15/14) sinëkë bulsa
Aralarında minëm toraçak üy de bar
Min anı kırık yavızğa (15/15) kaldıra almıym!
Aq saçalı kitken kartlar sinëkë bulsa
Aralarında (15/16) minëm de aldacı yavızlarğa aldanğan küzlerë kürmes bulğan atam bar
(15/17) Min anı kırık yavızğa kaldıra almıym!
Sinëñ uğlıñ ülmegen
Ul, üleşden (15/18) qotılğan
İndë totqın buluvdan kart atasın qotqara” didë.

Arslan (15/19) Bek kırık yëğëtën iyertëp kırık yavız östëne taşlandı. Qaysınıñ muynın (15/20) özdë, qay bërsën totqın itdë. Kart atasın qotqardı, üyëne alıp (15/21) qaytdı. (15/22) İşanç Han, bu şādılıkka tıy yasadı, Uğız beklerën cıydı, hanlar (15/23) hanı Aybirdë Han’ını da qunakka çaqırdı. Aybirdë Han, Arslan Bek’ke hanlıq (15/24) birdë. Tıyularında Qurkit Babay da bar idë. Ul yeş Arslan Bek’ke (15/25) yoğarıdağı ekiyetnë tözëp tübendegë tëleknë tēledë:

(15/26) “Köçlë Kük Teñrësë ni eşleseñ de yademeñde bulsın. Urman iyelerë, (15/27) Kır iyelerë, Şu iyelerë yulıña karşı töşkenlernëñ yulın kisëp (16/1) yulıñda bulğanlarınñ yulın yiñëleytsënler. Tavlariñda, urmanlarıñda kiyëkler, (16/2) qoşlar küp bulsın, dalalarıñda, bolınlarıñda ülen-pëçen küp (16/3) bulsın, yılğalarıñda şulariñ mengë kipmesën, altın tübelë çätiriñ (16/4) dalanı mengë bizesën, aq atıñ yorıtıp-çapıp ayaqları talmasın, (16/5) qoriç kılıçıñ özëp-kisëp ötkën yözë qaytmasın, oçlı söñgëñ (16/6) tişëp çençëp şınmasın. ‘Ümërlerëñ ozın bulsın, hanlıqlarıñ qotlı (16/7) bulsın, barından da bigrek balalarıñ küp bulsın. Balalar beğëtlë qollarğa (16/8) Kük Teñrësë’neñ qadërlep birgen bülegë” didë.

(16/9) Bëtdë.

2.4.Türkiye Türkçesine Çeviri

Arslan Bek

(2/1) (Kitab-ı Korkut’tan biraz değıştirilmiş ve idilleştirilmiştir.)

(2/2) Günlerden bir gün hanlar hanı Aybirdi Han, her yıl yaptığı gibi (2/3) büyük bir toy düzenleyip civardaki bütün Oğuz beylerini ağırlamak istediğini (2/4) vezirlerine, hizmetçilerine bildirdi. En semiz koyunları, inekleri (2/5) kesip, en lezzetli ve koyu sütlü aygırlardan kımız hazırlamalarını buyurdu: (2/6) “Konuk meydanının bir yanına ak, ikinci yanına kızıl, üçüncü yanına (2/7) kara çadır kurunuz. Oğlu olanları ak çadıra oturtunuz, kızı olanları (2/8) kızıl çadıra oturtunuz, oğlu da kızı da olmayanları kara çadıra oturtunuz. (2/9) Altına kara keçe seriniz, önüne kara koyunun etini getiriniz. Yiyecekse yesin (2/10) yemezse kalsın da gitsin! Oğulsuz, kızsız kişiyi Tanrı lanetlemiş, biz de (2/11) onu lanetliyoruz! Bilen bilsin” dedi. (2/12) Oğuz beyleri toplanmaya başladılar. Oğuz beyleri arasında İşanç Han (2/13) denilen bir han vardı. Bu hanın oğlu da kızı da yoktu.

(2/14) Serin tan yelleri efil efil estiğinde

Bulutlardan da (2/15) daha yukarıya çıkmaya hazırlanan tarla serçesi hüzünlü hüzünlü öttüğünde

(2/16) Çevik bal arısı vızıldayıp vızıldayıp bal toplamaya vardığında

Gecedden (2/17) yeşil çayırda otlayıp duran atlar,

Sabah uyanıp dışarı çıkan sahiplerini (2/18) görüp etrafı çınlata çınlata kişnediğinde
Sabah serinliğinde Oğuz genç (3/1) beyleri, batur yiğitleri güreşip ok atışp oynadığında
Oğuz kızları, (3/2) gelinleri sabah kalkıp yıkanıp bezendiğinde
Kara aktan ayrılıp güzel (3/3) göğüslü yalçın dağlar ardından ışıldayıp güneş çıktığında

Işanç Han da (3/4) uykusundan uyanıp yerinden kalktı. Kırk yiğidini yanına alıp Aybirdi (3/5) Han'a, toya gitti. (3/6) Aybirdi Han'ın beyleri, Işanç Han'ı karşıladılar. Altına (3/7) kara keçe serip kara çadıra oturtular, kara koyunun etini getirip Aybirdi (3/8) Han'ın buyruğu böyle hanım" dediler. (3/9) Işanç Han dedi: Aybirdi Han benim ne eksikliğini gördü? (3/10) Kılıcım mı güçsüz? Sofram mı küçük? Benden alçak kişileri ak çadıra, (3/11) kızıl çadıra oturtup da hangi aybım için beni kara çadıra oturttu?" (3/12) dedi.

(3/13) Yiğitler: "Hanım! Bugün Aybirdi Han'dan: "Oğulluyu ak çadıra, kızlıyı (3/14) kızıl çadıra, oğulsuz-kızırsı kara çadıra oturtunuz; oğulsuz-kızırsı (3/15) kişiyi Tanrı lanetlemiş, biz de onu lanetliyoruz" diye buyruk oldu" dediler. (3/16) Işanç Han, kırk yiğidi ile yerinden kalktı: "Bu ayıp, bu yüz karalığı (3/17) benden mi, karımdan mı?" diye (onları) ardına katıp gitti. (3/18) Işanç Han, evine döndü de karısını çağırdı. (3/19) Dinleyip görelim, Işanç Han karısına neler söyledi acaba:

(3/20) "Gel hele buraya başımın bahtı, evimin tahtı,
Düz kamış gibi (3/21) güzel boylum
Topuğuna (kadar) yetişen kara saçlım
Kurulmuş ok gibi çatma kaşlım
(3/22) Çift badem sığamayan küçücük ağızlım
Güz elması gibi al yanaklım!
(3/23) Tatlı kavunum, kırmızı elmam!

Biliyor musun ne oldu: Hanlar hanı Aybirdi Han (3/24) konuk çağırıp toy düzenlemiş, bir yere ak çadır, ikinci yere kızıl çadır, (3/25) üçüncü yere kara çadır kurulmasını emretmiş. Oğulluyu ak çadıra (3/26) kızlıyı kızıl çadıra, oğlu, kızı olmayanı kara çadıra oturtunuz. Kara (3/27) keçeyi altına seriniz, yemesi için kara koyun etinden getiriniz. Yerse (4/1) yesin, yemezse kalkar da gider. Oğlu, kızı olmayanı Tanrı lanetlemiş, (4/2) biz de onu lanetliyoruz. Bilen bilsin" demiş. Kırk yiğidimi alıp Aybirdi Han'ın (4/3) toyuna vardım, Aybirdi Han'ın yiğitleri karşıladılar, kara çadıra (4/4) götürdüler, altına kara keçe serdiler, kara koyunun etini önüme getirdiler. (4/5) Oğlu, kızı olmayanı Tanrı lanetlemiş, biz de onu lanetliyoruz. Bilen bilsin" (4/6) dediler. Tanrı'nın bize bugüne kadar bir oğul vermemesi senden mi, benden mi?

(4/7) Ey han kızı! Oturduğum altın tahtımdan kalkayım mı?
Yanağından, boynundan (4/8) tutayım mı?
Güçlü ökçem altına salayım mı?
Kara çelik kılıcımı elime (4/9) alayım mı?
Kara saçına dolanmış al yüzünü, ak boynundan ayırayım mı?
(4/10) Can acısını tattırayım mı?
Al kanını yeryüzüne dökeyim mi?
Han kızı (4/11) sebebini söyle, bakayım!" dedi.

(4/12) Han karısı söze girişti. (4/13) Görelim bakalım han karısı ne söyledi?

(4/14) "Göz açıp gördüğüm, gönül verip sevdiğim Işanç Han! Öfke (4/15) ile acı sözler söyleme; kızgınlıkla kızgın sözler söyleme. Derin kaygıların (4/16) seviştiği anda katı katı sözler söyleyip beni yok yere lanetleme. Kalk, (4/17) bezekli çadırını kur, en semiz koyunları, inekleri, atları, develeri (4/18) kurban kes. İç-Oğuz, Dış-Oğuz beylerinin hepsini toplayıp toya (4/19) çağır. Aç gelse doyur, çıplak gelse giydir. Borçluyu görse (4/20) borcunu ödeyip kurtar. Dağ gibi yığıp et hazırla, göl gibi kırmızı (4/21) hazırla, büyük bir toy yapıp dileğini konuklardan dilet. Aradaki bir (4/22) iyinin dileği ile belki Tanrı bize oğul verir" dedi. (4/23) Işanç Han, büyük bir toy yaptı. Dileğini söyleyip atlar, taylar; (4/24) develer, koyunlar kesti. İç-Oğuz, Dış-Oğuz beylerini toya (4/25) çağırdı. Aç görse doyurdu,

çıplak görse giydirdi. Önüne (4/26) borçlu gelse borcunu ödeyip kurtardı. Dağ gibi yığıp et hazırladı, (4/27) göl gibi kırmızı sağdırdı. (5/1) Konuklar başlarını eğip Gök Tanrısı'na ellerini açıp dileklerini (5/2) dilediler.

(5/3) Aradaki bir iynin dileği ile Tanrı, Işanç Han'a oğul verdi. (5/4) Doğan gelişir, kaburgalı büyür. Çocuğun on beş yaşı doldu bile. (5/5) Işanç Han'ın yaylası, Aybirdi Han'ın yaylası ile yan yanaydı. (5/6) Aybirdi Han'ın pek güçlü bir devesi ile bir boğası vardı. (5/7) Memleketteki sürülerden hiçbir boğa da, memleketteki at sürülerinden hiçbir deve de bunlara karşı (5/8) çıkamıyor, bunlarla güreşemiyordu. Hanlar hanı Aybirdi Han (5/9) boğasının, hanlar hanı Aybirdi Han devesinin güçlülükteki namı civar (5/10) illere de yayılmıştı. Baharda bir kez, güzün bir kez boğayı (5/11) deve ile ovadaki ak meydanda güreştirirler, Aybirdi Han Oğuz beyleri (5/12) ile bu gösteriye bakıp keyiflenirdi. Bu baharda da üç kişi sağ taraftan, (5/13) üç kişi sol taraftan demir zincirlerle tutup boğayı yattığı yerinden (5/14) çıkarmışlar. Ak meydanın ortasına getirip zincirinden salmışlardı. (5/15) Tam da o anda Işanç Han'ın oğlu kendisinin üç arkadaşı ile (5/16) ak meydanda aşık oynayıp duruyorlardı. Boğayı bırakır bırakmaz çocuklara (5/17) kaçmalarını söylediler. Üç çocuk kaçtı, Işanç Han'ın oğlu kaçmayıp (5/18) meydanın ortasında kaldı. (5/19) Boğa, genç oğlanı görür görmez onu boynuzlarıyla kaldırıp fırlatmak (5/20) için oğlana doğru atıldı. Oğlan, yerinde kalıp boğanın alnına (5/21) yumruğu ile bir kez vurmuştu. Boğa, geri çekildi. Boğa, tekrar oğlana (5/22) (doğru) atıldı. Oğlan, tekrar yumruğu ile boğanın alnına vurup durdurdu. (5/23) Bu vuruşta elini geri çekmeden boğayı alnından itip gerileterek (5/24) ak meydanın kenarına götürdü. Ondandır sonra boğa oğlanı itip ileri gitdi. (5/25) Meydanın ortasına gelince oğlan ayaklarını dayayıp bastı da bir yerde (5/26) durdu. Oğlan da boğayı geriletemedi, boğa da oğlanı yerinden kımıldatmadı. (5/27) Oğlan: "Eğilip duran duvara direk dayarlar, direk (6/1) duvara dayanak olur. Ben neden bu boğanın alnı için dayanak olup (6/2) duruyorum?" diye düşündü de boğayı bir kenara fırlatıp elini boğanın (6/3) başından çekti. Elini bir anda çekince boğa sendeleyerek başının üstüne düşüp yere (6/4) saplandı. O arada oğlan hançerini alıp boğanın ense damarına (6/5) sapladı. (6/6) Oğuz beyleri, oğlanın cesaretine hayran kaldılar. Etrafına toplanıp (6/7) genç oğlanı övmeye başladılar: "Gidin, çağırın, "Dede Korkut" gelsin. (6/8) bu oğlana ad koysun. Oğlanı alıp babasına gitsin de ondan beylik ve (6/9) taht alıp (oğlana) versin" diye söyleştiler. Dede Korkut'u çağırıp getirdiler. (6/10) Dede Korkut, oğlanı alıp babası Işanç Han'ın yanına götürdü. (6/11) Görelim bakalım Dede Korkut hana neler söyledi acaba:

(6/12) "Ey Işanç Han! Bu oğlana, kahraman oğlana sen beylik ver.

Sen (6/13) taht ver.

Bu atılğan oğlana binmesi için uzun boyunlu at ver.

(6/14) Bu oğlana, güçlü oğlana azık edip süründen binlerce baş koyun (6/15) ver.

Bu usta, bu hünerli oğlana yük yüklemeye sürü sürü kızıl (6/16) develer ver.

Bu oğlana, akıllı oğlana gölge edip altın tepeli çadır (6/17) ver.

Bu çevik oğlana giyinmesi için etek ile dikilmiş, sırma çekilmiş (6/18) giysiler ver.

Aybirdi Han'ın ak meydanında bu oğlan, boğa ile güreşti, (6/19) kahramanlık, zekilik, güçlülük, atılğanlık, ustalık, çeviklik gösterdi. (6/20) İldeki at sürülerinde benzersiz, çevre illerde de şöhretli Hanlar Hanı Aybirdi'nin (6/21) baktığı bir boğasını, güçlü boğayı güreşip yendi. Belindeki (6/22) hançer ile büyük boğayı aslan gibi parçaladı. Aslan gibi olan bu yiğide (6/23) Arslan diye at koyuyorum! At koymasını Korkut'tan iyi yaşamasını (6/24) Tanrı'dan" dedi. (6/25) Işanç Han oğlana beylik verdi, kıymetli taht ile altın tepeli (6/26) çadır verdi. Sırma çekilmiş, ipek ile dikilmiş kaftan verdi. (6/27) Uzun boyunlu at ile sürü sürü koyunlar, sürü sürü develer (6/28) verdi. Arslan Bek altın tepeli çadırdan yaşamaya başladı. (7/1) Işanç Han'ın kırk yiğidi Arslan Bek'i kışkırdılar. Onu babasının (7/2) yanında kötülemeyi düşündüler. Kırk namert yiğit ikiye ayrılıp yirmisi (7/3) bir taraftan kalan yirmisi ikinci taraftan Işanç Han'a gittiler. (7/4) Bir kısmı Işanç Han'ın huzuruna vardı. (7/5) Görelim bakalım namert yiğitler hana ne söylediler acaba:

(7/6) "Görüyor musun hanım neler oldu? Oğlun Arslan Bek altın tepeli (7/7) çadırdan kalkıp sarp, engin güzel göğüslü ala dağa ava çıkdı. (7/8) Senin geyiklerini kovaladı, senin kuşlarını vurdu, tuttu. Anasının yanına (7/9) gelip sana karşı kötü nasihatler aldı. Oğlun kötü çıkdı. O sağ (7/10) oldukça malına da canına da huzur olmayacak. Böyle oğul neyine gerek? Böyle (7/11) oğlun olacağına hiç olmasa daha iyi değil mi?" dediler. (7/12) Öbür tarafta kalan yirmi namert yiğit de hanın huzuruna gelip Arslan (7/13) Bek'i kötülemeye başladılar: "Biliyor musun hanım neler oldu? Senin kötü (7/14) oğlun merhametsiz çıkdı. O kendisi için kırk yiğit toplayıp varlıklı Oğuzları basıp (7/15) vurmaya başladı. Nerede bir güzel görse onu zorla alıyor. Nerede zenginlik (7/16) görse talan edip hazinesine

katıyor. Ak sakallı ihtiyarların yüzlerine vuruyor, (7/17) ak saçlı ihtiyar kadınların acı gözyaşını akıtıyor. Hanım! Kötü haber hızlı (7/18) akımlı sular boyunca çıkıp sarp, engin güzel göğüslü ala dağ başına (7/19) yükselir de Hanlar Hanı Aybirdi Han'a erişir. Derler: "Işanç Han'ın (7/20) oğlu ne diye memleketi karıştırıyor" dediler. Hanlar Hanı Aybirdi Han'la kavga eder, (7/21) ondan azar işitirsin. O vakit sen kendin de yer üstünde yürümekten yer altında (7/22) yatmayı yeğlersin. Ölüm, yaşamaktan daha üstünmüş dersin. (7/23) Böyle oğlun olacağına olmasın daha iyi. O, seni rezil edeceğine (7/24) sen onu yok etsen başın beladan kurtulur. O, seni öldüreceğine (7/25) sen onu öldürsen canın kurtulur" dediler.

(7/26) Işanç Han: "Varınız, onu buraya getiriniz. Ben yok edeyim kendisini. (7/27) Böyle oğul bana gerek değil" dedi.

(8/1) Namert yiğitler dediler: "Biz senin hayırsız oğlunu nasıl getirelim? (8/2) O, bizim sözümüzü dinlemez. Bizim çağırmamızla gelmez. Kendin altın (8/3) tahtından kalk, bezekli çadırından çık. Kırk yoldaş yiğidini beraberine (8/4) al. Ala dağa ava çık. Yolda Arslan Bek'in çadırında durup onu da (8/5) yanına al. Kuş uçurup av hayvanı kovalarken oklarından birisini atıp onu (8/6) öldür. Eğer böyle öldürmezsen onu başka şekilde öldürmek, öldürtmek mümkün değil. (8/7) Bilen bilir!" dediler.

(8/8) Serin tan yelleri efil efil estiğinde

Bulutlardan da (8/9) daha yukarıya çıkmaya hazırlanan tarla serçesi hüzünlü hüzünlü öttüğünde

(8/10) Çevik bal arısı vızıldayıp vızıldayıp bal toplamaya vardığında

Geceden (8/11) yeşil çayırdan otlayıp duran atlar,

Sabah uyanıp dışarı çıkan sahiplerini görüp (8/12) etrafı cınlata cınlata kişnediğinde

Sabah serinliğinde Oğuz genç (8/13) beyleri, batur yiğitleri güreşip ok atışıp oynadığında

Oğuz kızları, gelinleri (8/14) sabah kalkıp yıkanıp bezendiğinde

Kara aktan ayrılıp sarp, engin dağlar (8/15) ardından ışıldayıp güneş çıktığında

Işanç Han da uykusundan uyanıp (8/16) yerinden kalktı. Oğlunu alıp kırk yiğidini yanında götürüp ala dağa ava gitti. Geniş (8/17) ovaya, çukurlu dağlara, karanlık ormanlara dağılıp av hayvanı kovalamaya, (8/18) kuş tutmaya başladılar. (8/19) Kırk namert yiğidin bazıları Arslan Bek'e gelip: "Baban (8/20) Işanç Han: "Oğlum geyikleri kovalayıp benim önüme ketirsin de benim önümde (8/21) onları avlasın. Ben oğlumun at üstünde gidişini, ok atışını, kılıç (8/22) çalışını görmek istiyorum. Görüp gururlanmak, oğlumla övünmek istiyorum" diye (8/23) söylüyor" dediler. (8/24) Saf genç delikanlı hainlerin kötü düşüncelerini nereden bilsin? (8/25) Arslan Bek, geyikleri kovaladı, getirdi. Babam at seğırtmeme (8/26) baksın sevinisin, ok atışıma baksın şadlansın, kılıç atışıma baksın (8/27) gururlansın. Oğlu ile övünsün, deyip babasının önünde geyik avlamaya başladı.

(9/1) Öteki kırk namert yiğit şöyle söyledi: "Hanım! Görüyor musun oğlun nasıl da (9/2) geniş, düz ovada geyikleri sana doğru kovalayıp getirdi. O, geyiğe atacakmış gibi (9/3) yapıp sana ok atmak istiyor. O, geyiği yakacakmış gibi yapıp seni yakmak istiyor. (9/4) O, geyiği öldürecekmiş gibi yapıp seni öldürmek istiyor. Dikkatli ol, hanım. (9/5) O, seni öldürmeden sen onu öldür!" dediler.

(9/6) Arslan Bek, geyik kovalayıp geyik vurup kuş tutup babasının yanından (9/7) geçip geçip gidiyor. Düz ovada dağ eteklerinde at seğırtip ok atıp (9/8) kılıç çalıp oyalanıyordu. Işanç Han, kırk namerdin kışkırtmasıyla (9/9) akçaağaçtan bükülmüş korkunç yaylı büyük okunu ak eline aldı da (9/10) ayaklarını çelik üzengiye dayayıp yayını gerip ok attı. Ok, (9/11) Arslan Bek'in iki kürek kemiğinin arasına doğru gelip göğsünü (9/12) baştan başa deşip çıktı. Göğsünden al kan fışkırıp akmaya başlayan (9/13) genç yiğit, dibine tırpan değımiş yaş kamış gibi ak boz atından yeşil (9/14) çayıra yıkılıp düştü. Kırk namert yiğit, Işanç Han'ın dizgininden tutup (9/15) atını hemencecik çevirip ardına alarak dönüp gittiler. (9/16) Işanç Han'ın hanımı, oğlunun ilk avından dönmesi şerefine (9/17) en iyi besi atları, pek semiz koyunları kesmelerini buyurdu. (9/18) Batur Oğuz beylerini ağırlamak istedi. Avdan dönüş vakti geldiğinde (9/19) kendisinin kırk yardımcı kızıyla birlikte avcılarını karşılamaya çıktı. (9/20) Avcılar döndüler. Han karısı, öte baktı, beri baktı oğulcuğunu (9/21) görmedi. Yüreği hoplayıp göğsü daralıp bağrında ateş kaynar (9/22) gibi oldu. Kara gözlerine kanlı yaş doldu. (9/23) Han karısı, Işanç Han'a bakıp söze girişti. Dinleyip görelim, (9/24) han karısı, ne söyledi:

(9/25) “Gel hele yanıma başımın bahtı, evimin tahtı
Babamın damadı
(9/26) Anamın kıymetlisi
Göz açıp gördüğüm
Gönül verip sevdiğim
Işanç (9/27) Han!
Sen altın tahtından kalkıp
Kara yeledi atına atlanıp
Kızıl göğüslü (10/1) yalçın dağa ava çıktın
Siz iki kişi gitmişsiniz
Sen döndün. (10/2) Çocuğum nerede?
Kara dünyamı aydınlatan oğlum nerede?
Görür gözlerim (10/3) kan basıp görmez oldular
Süt damarlarım bebe emmiş gibi sızlamaya (10/4) başladılar
Ak tenim yılan sokmuş gibi şişmeye başladı
Biricik oğlum (10/5) görünmüyor
Bağrımda ateşler yanıyor!
Kuru kuru çukurları akan sular (10/6) ile tutardım
İnsan geçmez, hayvan geçmez nehirlere köprü saldım
(10/7) Aç görsem doyurdum
Çıplak görsem giysi verdim
Adaklık kurban (10/8) kesip dağ kadar et yığdırdım
Göl kadar kıımız sağdırdım
İyilerin (10/9) dileği ile bir oğul doğurdum
Canım! Biricik oğlumun haberini söyle
(10/10) Karşımızdaki büyük yalçın ala dağdan oğlum uçuymuş olsan söyle
(10/11) Sert akımlı donuk sudan oğlum akıtmış olsan söyle
(10/12) Aslana oğlum yedirmiş olsan söyle
Kara giysili, yüreği kötü il (10/13) düşmana oğlum aldirmiş olsan söyle
Ben anayım
Hana varayım
Çokça (10/14) hazine, güçlü askeri alayım
İl düşmanlarının üstene varayım
Ak ipek (10/15) yenim ile yaralarimdaki kızıl kanı sürtene kadar atışayım
Yaralanıp (10/16) ayağım, elim güçsüz olana kadar
Ak boz attan yığılıp yeşil çayıra (10/17) düşene kadar
Savaşayım
İlleri, ovaları tutup
Sert akımlı suları (10/18) geçip
Biricik oğlum arayayım
Işanç Han!
Kara başım önünde kurban (10/19) olsun
Biricik oğlumun haberini söyle!” dedi.

Feryat etti, (10/20) ağladı. (10/21) Işanç Han, tek kelime söyleyemeden öylece durdu.

(10/22) Kırk namert yiğit öne çıkıp: “Hanımefendi! Endişelenme. Oğlun (10/23) sağ salimdir. O, avda kaldı. Bugün yarın neredeyse (10/24) döner. Kaygılanma, telaşlanma! Han, kımız çok içince başı (10/25) dönmüş. Bu yüzden cevap veremiyor” dediler.

(10/26) Han karısının gönlü evde bekleyip oturmaya razı olamadı. Kendisiyle (10/27) beraber kırk yardımcı kızını alıp sevdiği atına atlanıp ovalara, dağlara (11/1) oğulcuğunu aramaya gitti. Onlar, yaz kış karı, buzu gitmeyen (11/2) “Kazılık” dağına geldiler. Dağın üst tarafına tırmandılar. Kocaman dağ (11/3) tepelerine çıktılar. Han karısı, etraflıca bakıp gözüyle aramaya (11/4) başladı. Bakınca gördü ki bir vadinin içinde karga, kuzgun pek çok (11/5) olup uçarlar. Vadi içinde bir uçup bir inerler de tekrar yükselirler. (11/6) Han karısı, atını topuklayıp o tarafa yöneldi. (11/7) Orada atından yıkılıp düşen Arslan Bek yerde yatıyor. Karga, (11/8) kuzgunlar kan kokusunu alıp onun yanına yığılmışlar. Yarasını deşmeye (11/9) çalışıyorlar. Yaralı yiğit elindeki kılıcıyla onları yarasına kondurtmadan (11/10) kovup duruyordu. (11/11) Anası yakınlaştığında Arslan Bek’in takati gitmiş, kılıç kaldıracak (11/12) gücü bitip, yarasını deşmeye, kanını içmeye gelen yırtıcı kuşları da (11/13) kovamaz olmuş, gözleri yumulmuştu. O şekilde gözüne Dağ Sahibi (11/14) görünüp: “Korkma yiğit, sen bu yarandan ölmezsin, ananın sütüne batırılmış (11/15) dağ çiçeği senin yarana şifa olur” deyip haber verince yiğit, (11/16) canının teninde kalmasından ümidini kesmemişti. (11/17) Han karısı gelip oğlunun al kan içinde yattığını gördü, acıyıp (11/18) hüzünlenerек söze girişti:

(11/19) “Üzüm karası gözlerini uyku almış,

Gözlerini aç yavrum!

(11/20) On iki damarın atmaz olmuş

Gücünü topla yavrum!

Tanrı vermiş (11/21) tatlı canın teninden çıkmak ister

Dilinde can olsa konuş yavrum!

(11/22) Ey Kazılık dağ!

Akar suların akmaz olsun

Biter otların (11/23) bitmez olsun

Hızlı koşan geyiklerin koşmaz olsun

Taşa dönsün!

(11/24) Aslanımı sen mi yaraladın

Kaplan sen mi parçaladın

Nasıl bileyim

(12/1) Yavrucuğum?

Kirpiğinde can olsa aç yavrum!

Dilinde güç (12/2) olsa konuş bana yavrucuğum!” dedi.

(12/3) Anasının feryat edip ağlayarak söylediği sözler, yiğidi kendine getirdi. (12/4) O ak yüzünü kaldırıp üzüm gibi kara gözlerini açtı. Anasına (12/5) bakıp söylemeye başladı:

(12/6) “Ak göğsünü sızlatıp tatlı sütünü emdiğim anam!

İpek kundaklara (12/7) sarıp, bakıp büyüten anam!

Beddua etme akan sulara!

Kazılık dağının (12/8) akan suları ayıpsız

Beddua etme biten otlara

Kazılık dağının (12/9) otları ayıpsız

Beddua etme hızlı koşan geyiklere

Geyiklerde ayıp yok.

(12/10) Aslana beddua etme

Aslanda ayıp yok

Kaplana beddua etme

Kaplarda ayıp (12/11) yok.

Beddua edeceksen babamın yoldaşı kırk namert yiğide et.

Bu, onların (12/12) işi!" dedi.

"Anam, ağlama, üzülme! Ben bu yaradan ölmem, korkma! (12/13) Bana dağların sahibi göründü. Bu yaradan ölmezsin, dedi. Dağ çiçeği (12/14) ile ananın sütü yarana şifa olur, dedi. Yaramı üç kez sıvazladı da (12/15) gitti" dedi.

(12/16) Bunu işitince han karısının kırk kızı dört bir tarafa koşuştular, birbirinden (12/17) ayrılıp dağ çiçeği aramaya, toplamaya giriştiler. (12/18) Han karısı, memelerini bir sıktı, süt gelmedi, iki sıktı (12/19) süt gelmedi, bütün gücünü toplayıp üçüncü defa sıkıyordu ki al kan (12/20) ile karışık hâlde ak süt çıktı. Dağ çiçeği ile kanlı sütü (12/21) yiğidin yarasına sardılar. At üstüne alıp altın tepeli çadırına (12/22) götürdüler. (12/23) Kırk günde yiğidin yarası düzeldi. Yiğit iyileşti. Tekrar ata (12/24) binip, kılıç kuşanıp, av avlayıp kuş vurmaya başladı.

(12/25) Işanç Han, hiçbir şey de bilmeyip oğlunun öldüğünü düşünüyordu. (12/26) Bu kırk namert yiğit ne olduğunu öğrenince: "Işanç Han, oğlunu (12/27) görse bizim işimizi bilse fena olur, hepimizi yok eder. (13/1) Haydi iyi bir anında Işanç Han'ı turalım, ak ellerini arkasına bağlayalım, (13/2) at kılından sicim örüp ak boynuna halka yapalım. Düşman iline alıp (13/3) gidelim de kul edip satalım" diye konuştular.

(13/4) Onlar, böyle danişıp Işanç Han'ı tuttular, ak elini arkasına (13/5) bağladılar, at kılından sicim örüp ak boynuna halka geçirdiler, ak (13/6) teninden kan gidene kadar boynunu kıl halka ile sıktılar. Işanç Han'ı (13/7) yaya gönderip kendileri ata binip yola çıktılar. İhtiyar hanı tutsak edip (13/8) satmak için düşman illerine gittiler.

(13/9) Oğuz beyleri hiçbir şey de bilmiyorlardı. Han karısı, hallerini sezip (13/10) oğlunun yanına gitti. (13/11) Dinleyelim bakalım, han karısı oğlu Arslan Bek'e neler söyledi (13/12) acaba:

(13/13) "Biliyor musun oğlum ne oldu? Yer sallanmış olmasa da büyük dağı (13/14) yer yuttu. İlde düşman olmasa da senin babanı düşman tutsak etti. (13/15) Babanın yardımcıları kırk namert yiğit babanı tuttular, ak ellerini (13/16) arkasına bağladılar, at kılından halka yapıp ak boynundan boğdular. (13/17) Kendileri ata binip ihtiyar babanı yaya yürütüp düşman iline (13/18) gittiler. Oğlum, kalk. Kendi kırk yiğidini yanına al, babanı kırk (13/19) namert kulundan kurtar. Baban namertlerin dolduruşu ile sana ok atmış (13/20) olsa da o, seni iyilerin dileği ile doğurtmuş. Oğullu baba, kul (13/21) olmaz. Namertlerin ardından git de babanı kurtar" dedi.

(13/22) Arslan Bek, anasının sözünü hoş karşıladı. Altın tahtından (13/23) kalktı, kara çelik kılıcını kuşandı, akçaağaçtan bükülmüş büyük (13/24) yayını eline aldı, büyük topuzlu mızrağını kabzanın eyerine taktı, (13/25) uzun süngüsünü arkasına koydu, ak boz atını tutturup bindi de (13/26) kırk yiğidini yanına alıp babasını aramaya gitti. (14/1) Arslan Bek, kaçakların ardına düştü. Kırk namert yiğit ala (14/2) dağın öte tarafındaki ak kayının altında durup kımız içip oturuyorlardı. (14/3) Namertler artlarından kovalayıp gelen genç yiğidi görünce: "Haydi bu (14/4) yiğidi de tutup alalım, boynuna halka takalım, düşman iline götürüp (14/5) kul edip satalım" dediler. Işanç Han: "Kırk yoldaşım! Tanrı tutar (14/6) yer yutar! Yavrucağı tutsak etmeyin. Çözünüz bir süreliğine (14/7) elimi, veriniz elime gümüş kopuzumu. Ben bu yiğidi geri döndüreyim. (14/8) Ondan sonra beni öldürseniz de bıraksanız da size kalmış" dedi. (14/9) Işanç Han'ın ihtiyar gözleri uzaktan gelen yiğidi tanıyamıyordu. (14/10) Oğlu Arslan Bek'i çoktan ölmüş diye hesap ettiğinden o geliyor (14/11) diye söyleseler de inananacak değildi. O genç yiğidin gençliğine (14/12) acıyıp döndürmeyi, namertlerin elinden kutarmayı diledi. Öne çıkıp türkü söyleyince (14/13) kopuz oyunu başladı.

(14/14) Dinleyip görelim Işanç Han ne hakkında türkü söyledi:

(14/15) "Uzun boyunlu bedevi atlar gitse benim atlarım olur

Aralarında (14/16) atın olsa de güzel yiğit bana

Vuruşmadan, savaşmadan vereyim ben onu (14/17) sana

Yeter ki sen geri dön!

Sürü sürü koyunlar gitse benim koyunlarım olur

(14/18) Aralarında azığın olsa de güzel yiğit bana

Vuruşmadan, savaşmadan (14/19) vereyim ben onu sana

Yeter ki sen geri dön!

Kervandan kızıl develer (14/20) gitse benim develerim olur

Aralarında yükün olsa de güzel yiğit (14/21) bana

Vuruşmadan, savaşmadan vereyim ben onu sana

Yeter ki sen geri dön!

Altın (14/22) tepeli çadırlar gitse benim evlerim olur

Aralarında evin olsa de güzel (14/23) yiğit bana

Vuruşmadan, savaşmadan vereyim ben onu sana

Yeter ki sen geri dön!

(14/24) Kara gözlü, ince belli kızlar gitse benim kızlarım olur

Aralarında nişanlın (14/25) olsa de güzel yiğit bana

Vuruşmadan, savaşmadan vereyim ben (14/26) onu sana

Yeter ki sen geri dön!

Ak sakallı kartlar gitse benim kartlarım (14/27) olur

Aralarında ak sakallı baban olsa de güzel yiğit bana

Vuruşmadan, (15/1) savaşmadan kurtarayım da vereyim ben onu sana

Yeter ki sen geri (15/2) dön!

Benim için gelmiş olsan ben oğlumu öldürdüm

Beni alıp (15/3) gitmenin

Düşman ilinde tutsak etmenin

Günahı senin olmaz.

Ey (15/4) güzel yiğit sen geri dön!" dedi.

(15/5) Arslan Bek, kendi gümüş telli kopuzunu alıp karşıda türkü söyleyip (15/6) oynadı:

(15/7) "Geçip giden uzun boyunlu bedevi atlar seninki olsa

Aralarında (15/8) benim küheylan da var

Ben onu kırk namerde bırakamam!

Kervan ile (15/9) giden kızıl develer seninki olsa

Aralarında benim yüküm de var

Ben (15/10) onu kırk namerde bırakamam!

Sürü sürü semiz koyunlar seninki olsa

(15/11) Aralarında benim aزیğim da var

Ben onu kırk namerde bırakamam!

İnce (15/12) belli, kara gözlü güzel kızlar seninki olsa

Aralarında nişanlı (15/13) kız da var.

Ben onu kırk namerde bırakamam!

Altın başlı çadırlar (15/14) seninki olsa

Aralarında benim yaşayacağım ev de var

Ben onu kırk namerde (15/15) bırakamam!

Ak sakallı gitmiş kartlar seninki olsa

Aralarında (15/16) benim de hilekâr namertlere aldanmış gözleri görmez olmuş babam var

(15/17) Ben onu kırk namerde bırakamam!

Senin oğlun ölmemiş

O, ölümden (15/18) kurtulmuş.

Şimdi tutsaklıktan ihtiyar babasını kurtarıyor" dedi.

Arslan (15/19) Bek kırk yiğidini alıp kırk namerdin üstüne atıldı. Kimisinin boynunu (15/20) kopardı, kimisini tutsak etti. İhtiyar babasını kurtardı, alıp evine (15/21) döndü.

(15/22) İşanç Han, bu şadlığa toy yaptı, Oğuz beylerini yığdı, Hanlar (15/23) Hanı Aybirdi Han'ı da davet etti. Aybirdi Han, Arslan Bek'e hanlık (15/24) verdi. Toylarında Dede Korkut da var idi. O, genç Arslan Bek'e (15/25) yukarıdaki hikâyeyi düzüp aşağıdaki dileği diledi:

(15/26) "Güçlü Gök Tanrısı ne işlesen de yardımcın olsun. Orman Sahipleri, (15/27) Kır Sahipleri, Su Sahipleri yoluna karşı düşenlerin yolunu kesip (16/1) yolunda olanların yolunu kolaylaştırsınlar. Dağlarında, ormanlarında geyikler, (16/2) kuşlar çok olsun, ovalarında, otlaklarında çayır, çimen çok (16/3) olsun, nehirlerinde suların sonsuza kadar kurumamasın, altın tepeli çadırın (16/4) ovanı sonsuza kadar bezesin, ak boz atını yürütüp, koşturup ayakları yorulmasın, (16/5) çelik kılıcın koparıp, kesip keskin yüzü körelmesin, uçlu süngün (16/6) deşip, saplayıp kırılmasın. Ömrün uzun olsun, hanlıkların kutlu (16/7) olsun, hepsinden daha da çok çocukların olsun. Çocuklar talihli kullara (16/8) Gök Tanrısı'nın lütfedip verdiği hediyesi" dedi.

(16/9) Bitti.

3. SONUÇ

Arslan Bek, Can Şeref tarafından yazılıp 1919 yılında Kazan'da Maarif yayınevi tarafından basılmıştır. Kitap; manzum, mensur karışık yazılmış olup 16 sayfadan müteşekkildir. Bu hikâyeye, Oğuz Türkçesinden Kıpçak Türkçesinin bir üyesi olan Kazan Tatar Türkçesine çevrilmiş Boğaç Han destanının Türk lehçelerinde uyarlama şeklindeki ilk çevirisi niteliğindedir.

Arslan Bek ile *Boğaç Han* arasındaki en büyük ortaklık olay örgüsünün aynı olması ve bunun her iki eserde de Oğuz beyleri arasında geçmesidir. İki eser arasındaki en büyük farklılık ise kahramanların isimlerindeki değişikliktir. Aynı zamanda *Arslan Bek* hikâyesinde şiir parçalarının yeri *Boğaç Han* ile aynı olmasına rağmen mısralardan bazıları değiştirilmiştir. Tatar Türkçesinde kullanımı olmayan sözcükler değiştirilmiş, bazı yerlerde ise çeşitli eklemeler yapılmıştır. Böylelikle Dede Korkut'tan alınan Boğaç Han hikâyesi, ana tema değiştirilmeden şekil açısından birtakım düzeltmeler veya eklemelerle Kazan Tatar edebiyatına uyarlanmıştır.

Arslan Bek, Dede Korkut hikâyelerinden yüz yıllar sonra yazılmış olmasına rağmen bu hikâyede çok güçlü bir *Kük Teñrë* "Gök Tanrı" teması görmekteyiz. Boğaç Han hikâyesinde geçen *Allah*, *Allah Ta'âla*, Hak veya *Tañrı Ta'âla* sözcükleri *Arslan Bek*'te sadece *Teñrë* veya *Kük Teñrë* şeklinde geçmektedir. Bunun yanında hikâyede *Tav İyesë* "Dağ Sahibi", *Urman İyelerë* "Orman Sahipleri", *Kır İyelerë* "Kır Sahipleri" ve *Şu İyelerë* "Su Sahipleri" gibi Şamanizm'e ait birtakım unsurlar da yer almaktadır. Böylelikle yazar, metni İslami unsurların dışında tutmaya çalışarak ona daha destansı bir hava katmış, bunu da kadim Türk inancının kalıntılarıyla yaparak milli bir kimlik kazandırma çabası gütmüştür.

Ayın ünsüzünün korunmuş olması; /n/, /ñ/ ve /m/ ünsüzlerinin yol açtığı benzeşmelere rastlanmaması ve günümüzde c-'li şekilleriyle kullanılan bazı sözcüklerin y-'li şekilleriyle karşımıza çıkması dışında Arap harfli bu metinde çağdaş Kazan Tatar Türkçesinden çok farklı dil özellikleri tespit edilememiştir. Belirtilen bu farklılıkların ise Arap harfli imlada klişeleşmenin bir sonucu olduğunu söylemek mümkündür.

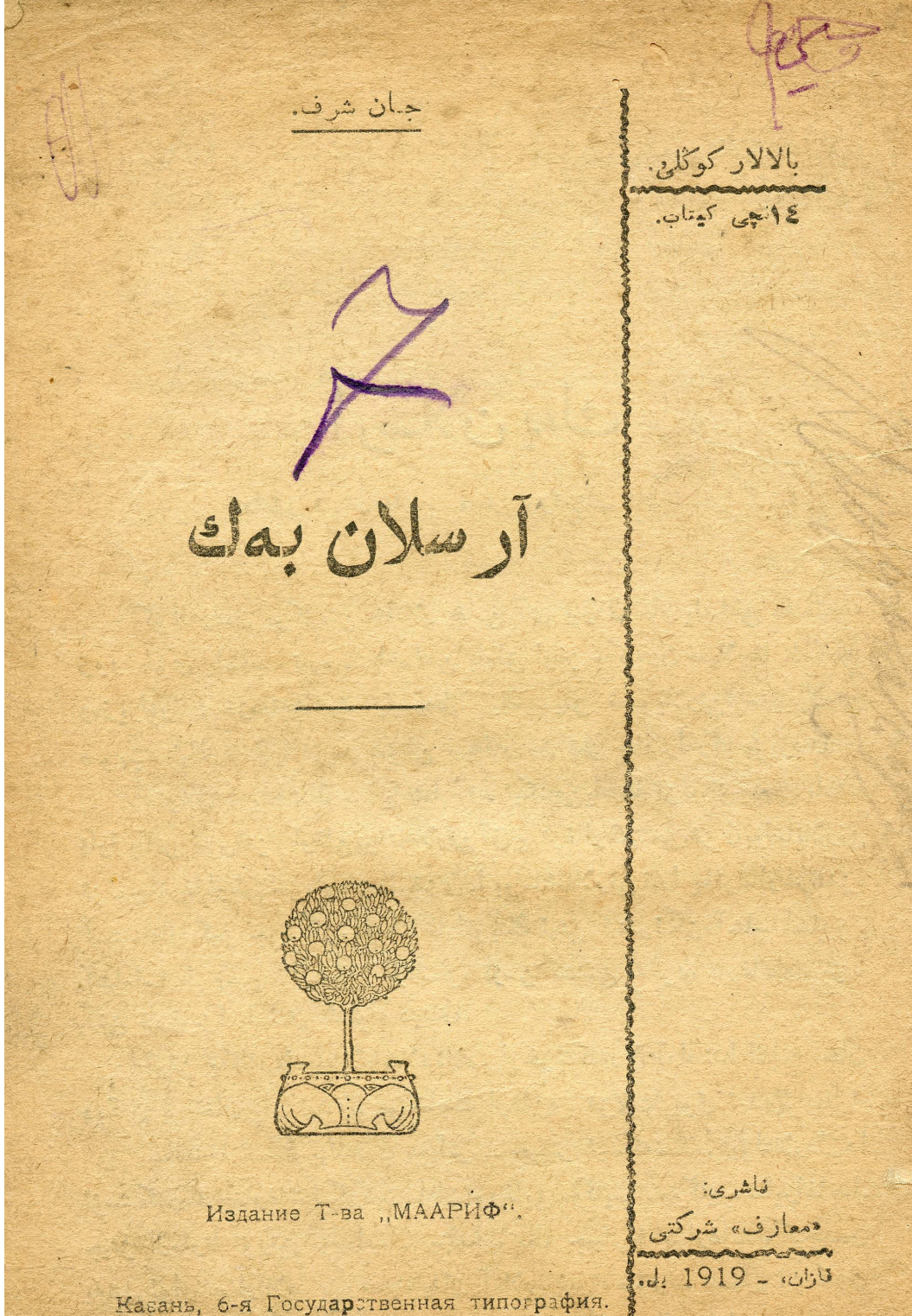
Arslan Bek, ayrıca *Boğaç Han* destanında tartışmalı bazı sözcük ve yapıların aydınlatılmasına da katkı sağlamaktadır. Bu konu, ayrıntılı olduğu ve bu çalışmanın sınırlarını aştığı için başka bir çalışma olarak tarafımızca hazırlanmaktadır.

Arslan Bek, Kazan Tatar Türkçesinin Arap harfli dil yadigârlarından olup onun tarihî dönemlerini aydınlatmada da bizlere yardımcı olmaktadır. Arap harfli metinler, çağdaş dönemlerde yazılan metinlerden oldukça farklı özellikler göstermelerine karşın *Arslan Bek*'in büyük oranda çağdaş Kazan Tatar Türkçesiyle aynı dil özelliklerine sahip olması, yazarın Kazan Tatar Türkçesinin dil özelliklerini yansıtmaya gayreti içerisinde olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, Y. (2019). "Sehend". *TDV İslâm Ansiklopedisi, (gözden geçirilmiş 3. basım) EK-2*, 487-488. Ankara.
- Aliyev, S. (2014). Dastanı "Kniga Moyego Deda Korkuta" Kak Obyekt Issledovaniya Russko-Sovetskogo Vostokovedeniya (V Svete Sovremennix Dostijeniy Korkudovedeniya). Uçeniye zapiski Tavriçeskogo natsionalnogo universiteta imeni V. I. Vernadskogo Seriya "Filologiya Sotsialniye kommunikatsii", Tom 27 (66), No: 3, 348-353.
- Atahanova, V. R. (2021). Issledovaniye eposa Kniga moyego deda Korkuta russkimi uçenimivostokovedami. Aktualniye problemi Türkologii: Rossiya I Türko-musulmanskiy mir. Materialı X Mejdunarodnoy türkologičeskoj konferentsii. Kazan: Kazanskiy (Privoljskiy) federalniy universitet, 222-224.
- Aydın, E. (2018). *Orhon Yazıtları (Köl Tegin, Bilge Kağan, Tonyukuk, Ongi, Küli Çor)*. İstanbul: Bilge Kültür-Sanat.
- Bartold, V. V. (1894). "Kitabi-Korkud. (Predisloviye) I. Borba boga-tırya s angelom smerti [Kitab-ı Korkud. (Önsöz) I. Ölüm Meleği ve Kahraman Arasındaki Savaş]" Zapiski Vostoçnago Otdeleniya İmperatorskago Russkago Arheologičeskago Obşçestva, VIII/III-IV (1893-1894), S.- Petersbueg, ss. 203-218.
- Bayat, F. (2004). *Türk Şaman Metinleri (Efsaneler ve Memoratlar)*. Ankara: Piramit Yayıncılık.
- Bekki, S. ve Yalçın, E. (2020). "Dede Korkut Kitabı'nın Hikâye Formatında İlk Yenidenyazımı: 'Mustafa Rahmi, Korkud Atanın Kitabı: Evvel Zamanda...' *Milli Folklor*, c. 16, S. 127, ss. 113-30.
- Bulud Karaçorlu Sehend (1980). *Sazımın Sözü* (haz. Dursun Yıldırım). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bulud Karaçorlu Sehend (2002). *Dedem Qorkud'un Dilinden: Qardaş Andı* (haz. Dursun Yıldırım). Ankara: TDK.
- Ergin, M. (1958). *Dede Korkut Kitabı I (Giriş, Metin, Faksimile)*. Ankara: TDK.
- Ergin, M. (1963). *Dede Korkut Kitabı II (İndeks, Gramer)*. Ankara: TDK.
- Ergin, M. (2018). *Dede Korkut Kitabı 1-2*. Ankara: TDK.
- Gökyay, O. Ş. (1938). *Dede Korkut*. İstanbul: Arkadaş Basımevi.
- Gökyay, O. Ş. (1939). *Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitabevi.
- Hoppal, M. (2001). "Sibirya Şamanizminde Doğa Tapınımı", (çev. Gürbüz Erginer). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi, C. 41, S. 1-2, Ocak, 2001, ss. 209-225.
- İnan, A. (1925). "Kitab-ı Dede Korkut Hakkında". *Türkiyat Mecmuası*, I, 213-219, İstanbul.
- İnan, A. (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm, Materyaller ve Araştırmalar*. Ankara: TDK.
- Kilisi Muallim Rifat (1332/1916). *Kitâb-ı Dede Korkud alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân*. İstanbul: Âsâr-ı İslâmiyye ve Milliye Tedkik Encümeni Neşriyatı, Matbaa-ı Âmire.
- Rossi, E. (1950). "Un nuovu manoscritto del "Kitab-ı Dede Qorqut", *Rivista degli studi orientali*, Vol. 25, Fasc. 1/4, 34-43.
- Rossi, E. (1950). *Kitab-ı Dede Qorqut (Racconti epico-cavallereschi dei Turchi Oguz tradotti e annotate)*. Citta del Vaticano.
- Türkmen, İ. ve Saylam, Y. M. (2023). "Şamanizm'de Doğaya Yüklenen Anlam". *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 78-96. <https://doi.org/10.47088/utad.1303713>
- Von Diez, H. F. (1811). *Denkwürdigkeiten von Asien*, In Commission der Nicolaischen Buchhandlung.
- Von Diez, H. F. (1815). *Denkwürdigkeiten von Asien*, In Commission der Halleschen Waisenhaus- Buchhandlung, Berlin und Halle.
- Yetkin, G. B. (2022). "Rus Araştırmalarında ve Çalışmalarında Oğuzların Kahramansı Efsanesi Dedem Korkut Destanı". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (48), 254-263. <https://doi.org/10.52642/susbed.1106030>.

TIPKIBASIM ÖRNEKLERİ

آرسلان بەك

(«كتابى، قورقت»دان بىر قەدەر ئوزگەرتىپ قىتىلەشەنلىگەن)

كۈنلەردەن بىر كۈننى خانلار خانى آى بېردى خان يىلداغى عادەتتەنچە زور طوى ياساب، تىرە - ياقداغى بارلق اوغز بەكلەرن صىلارغا تلەگەنن ۋەزىرلەرننە، خزمەتچىلەرننە بىلدىردى. ئىك سىمىز قىويلارنى، صىمىرلارنى صويپ، ئىك تەملى، قۇيى سۇتلى بىيەلەردەن قەز حاضرلەرگە بۇيردى:

«قوناق مەيداننىڭ بىر ياغىنا آق، ئىككىچى ياغىنا قىزىل، ئۈچىنچى ياغىنا قارا چاتىر قۇرئىز، اوغلى بولغانلارنى آق چاتىرغا اوپرتىغىز، قىزى بولغانلارنى قىزىل چاتىرغا اوپرتىغىز، اوغلى دا، قىزى دا بولماغانلارنى قارا چاتىرغا اوپرتىغىز، آستىنا قارا كىز جەيدىگىز، آلدىنا قارا قوينىڭ ئىتىن كىتىرىگىز، آشاسا آشاسىن، آشاماسا طۇرسىن دا كىتىسىن! اوغلىسىز، قىزىسىز كىشىنى تەڭرى قارغاغان، بىزدە آنى قارغىمىز! بىلگەن بىلىن» دىدى.

اوغز بەكلەرى جىيىنلا باشلادىلار. اوغز بەكلەرى آراسىدا اشانچ خان دىگەن بىر خان بار ئىدى، بو خاننىڭ اوغلى دا، قىزى دا يوق ئىدى.

سالقىنچا تاڭ يىللەرى جىياپىر - جىلپىر ئىسكەندە، بۇلتلاردان دا ئۈستىكەرەك چىقارغان ئىلگىرگەن سابان تورغايى مۇكايب - مۇكايب سايىراغاندا، جىتتەن اومارنا قۇرتتى بىلداپ - بىلداپ بال جىيارغا بارغاندا، كىچىدەن يەشلى ئولەندە اوتلاپ يۇرت تويغان آتلار، ئىرتە طۇرب چىققان ئىيەلەرن كورب شىكراتىب، شىكراتىب كىشىگەندە؛ ئىرتەنگى سالقىندا اوغز يەش

قىماغا ترەك بولا، ميكا نيك بو ئوگزننىڭ ماڭلايى ئۈچۈن ترەك بولۇپ تۇرغا» دىيىپ اويلايدۇ دا، ئوزى بىر قارىغا سېكىرىپ كېتىپ قولنى ئوگزننىڭ باشىدىن ئالدى. قولنى كېنە تەن ئالغانغا ئوگزن سۇرۇنسىڭىز باشى بىلەن يېرىگە بارىپ قالدۇ. شول ئارادا يىگىت بېلىندەن خەنجەرنى ئالپ ئوگزننىڭ جىياىگە تامىرىغا كېتىرىپ دە چەنجىدى.

اوغز بەكلەرنى يىگىتنىڭ باتۇرلىقىغا جەجەكە قالدۇلار. تېرەسىنى جىيىنىپ، يەش يىگىتنى ماقىتارغا كىرىشكەنلەر: «بار، چاقىر ئىز، قورقت باباي» كېلىسن، بو يىگىتكە ئات قوشسۇن؛ يىگىتنى ئاناسىغا ئالپ بارسۇن دا، ئاناردان بەكلىك ھەم تەخت ئالپ بېرىسۇن» دېيىشكەنلەر. قورقت باباينى چاقىرىپ كېتىرىشكەنلەر. قورقت باباي، يىگىتنى ئاناسى اشانچ خان ياننىغا ئالپ كېتىدى.

قاراب قارىق، قورقت باباي خانغا، نىلەر سۆيلىدى ئىكەن: «ئى اشانچ خان! بو يىگىتكە، باتىر يىگىتكە سېنى بەكلىك بېرى، سېنى تەخت بېرى؛ بو يىگىل سۆيەكلى يىگىتكە ئاتلانغا ئوزىن موينلى ئات بېرى؛ بو يىگىتكە، كۈچلى يىگىتكە ئازق ئېتىپ كۈتۈۋىگەن مېڭلەرچە باش قولى بېرى؛ بو ئۇستىدا بو ھۈنەرلى يىگىتكە يۈكلەر تېيەرگە تۈركم - تۈركم قىل دۇيەلەر بېرى؛ بو يىگىتكە، زېرەك يىگىتكە كۈلەگە ئېتىپ ئالتىن تۈبەلى چاتىر بېرى؛ بو جىت يىگىتكە كېيىنرگە يىفەك بىلەن تىككەن اوقا بىلەن چېكىكەن كېيىملەر بېرى. ئى بېرىدى خاننىڭ ئاق مەيدانىدا بو يىگىت ئوگزن بىلەن كۈرەشكەن؛ باتىرلىق، زېرەكلىك، كۈچلىك، جىتلىك، ئۇستالىق جىگىللىك، كۈرسەتتى، ئىل تابونلارنى ئىگىدەشسۇز، چىت ئىللىرىدە ئاقلى، خانلار خانى ئى بېرىدى ئى قاراب تۇرغان بىر ئوگزن، كۈچلى ئوگزننى كۈرەش بېرىدى. بېلىندەگى خەنجەر بىلەن زور ئوگزننى ئارسىلاندۇ. پارچىلاندۇ. ئارسىلاندۇ بو يىگىتكە «ئارسىلان» دىيىپ ئات قوشام! ئات قوشوۋى قورقتان ماتور كۈن كۈرۈشى تەڭرىدەن» دېدى.

اشانچ خان يىگىتكە بەكلىك بېرىدى، قىممەتلى تەخت بىلەن ئالتىن تۈبەلى چاتىر بېرىدى؛ اوقا بىلەن چېكىكەن، يىفەك بىلەن تىككەن چېكىمەن بېرىدى. ئوزىن موينلى ئات بىلەن كۈتۈ - كۈتۈ قويلار، تۈركم - تۈركم تۈيەلەر بېرىدى. ئارسىلان بەك ئالتىن تۈبەلى چاتىردا كۈن كۈرە باشلايدۇ.

آرسلان بەك، قاچقنلارنىڭ آرتىغا تۇشىدى؛ قرق ياوز يىگت آلا
تاونىڭ آرياغىداغى آق قاين آستىدا توقتاب قىز ئىچىپ اوپۇرلار ئىدى؛
ياوزلار، آرتلارنىڭ قووب كىلىگەن يەش يىگىتىنى كورگەج؛ «ئەيدە بو
يىگىتىنى دە طۇتب آلىق، مۇيىنىنا موينچاق سالىق؛ دۇشمان ئىلىنە ئىلتىب
قول ئىتىب ساتىق» دېدىلەر. اشانچ خان: «قرق ئىيدەشم! تەگرى تۇتار،
يىر پۇتار! ناراسى يىگىتىنى تۇتقن ئىتە كورمەگز. چىشىڭىز بر آزاغۇنا
قولمىنى، بىرىڭىز قولنما كۇمش قوبىزمنى. مېن بو يىگىتىنى كىرى قايىتارىم.
آندان سۇڭ ئوزمنى ئولتۇرسەڭىزدە، قالدۇرساغۇدا سىزنىڭ ئىركىڭىز» دېدى.
اشانچ خاننىڭ قارت كوزلەرى يراقدان كىلىگەن يىگىتىنى تانمى ئىدى؛
اوغۇنى آرسلان بەكنى كوبدەن ئولگەن دىب ئىسەبلەگەندەن، اول كىلە
دىب ئەيتسەلەردە اشانچاق توگل ئىدى؛ اول يەش يىگىتنىڭ يەشلىگىن
آياب قايىتارغا، ياوزلار قولندىن قۇتقارغا تەلەدى. آغا چىب كۇيلەب
قوبىز اوينى باشلادى.

تسكلاپ قارىق، اشانچ خان نى توغرىدا كۇيلەدى ئىكەن:

«اۈزىن موينلى دالا آتلارنى كىتسە مېنىم آتلارم بولر، آرالارنىدا
آننىڭ بولسا، ئەيت صلوىگت مىڭا، اۈرشىز-سوغىشىز بىرىم مېن آنى
سىڭا؛ تىك سىن كىرى قايىت! كىتو-كىتو قويلار كىتسە، مېنىم قويلارم بولر؛
آرالارنىدا آرنىڭ بولسا، ئەيت صلوىگت مىڭا، اۈرشىز-سوغىشىز
بىرىم مېن آنى سىڭا؛ تىك سىن كىرى قايىت! كىرواندان قىز تۇيلەر
كىتسە، مېنىم تۇيلەرم بولر؛ آرالارنىدا يۇگىڭ بولسا، ئەيت صلوىگت
مىڭا؛ اۈرشىز-سوغىشىز بىرىم مېن آنى سىڭا؛ تىك سىن كىرى قايىت! آلتىن
توبەلى چاترلار كىتسە، مېنىم تۇيلەرم بولر؛ آرالارنىدا تۇيك بولسا، ئەيت صلوى
يىگت مىڭا، اۈرشىز-سوغىشىز بىرىم مېن آنى سىڭا؛ تىك سىن كىرى قايىت!
قارا كوزلى نىچكە بىللىق قىزلار كىتسە، مېنىم قىزلارم بولر؛ آرالارنىدا سا-
يلاغاننىڭ بولسا، ئەيت صلوىگت مىڭا، اۈرشىز-سوغىشىز بىرىم مېن
آنى سىڭا؛ تىك سىن كىرى قايىت! آق ساقاللى قارتلار كىتسە مېنىم قارتلارم
بولر؛ آرالارنىدا آق ساقاللى آتاك بولسا، ئەيت صلوىگت مىڭا، اۈر-

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).